
Miljökonsekvensbeskrivning

för den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort

Samrådshandling 2026 04 16

Vy över Motala ström.

Vatten och Samhällsteknik AB

Motala kommun

<i>Åtgärd</i>	<i>Namn</i>	<i>Datum</i>
Granskad internt	Ann-Sofi Boberg, Eva Djupfors	2026-03-27
Revidering godkänd	Ann-Sofi Boberg, Eva Djupfors	2026-04-16
Slutprodukt godkänd	Eva Djupfors	2026-04-16

Vatten och Samhällsteknik AB

www.vosteknik.se. Org. Nr 556449-1446

Kalmarkontoret
Trädgårdsgatan 16
392 49 KALMAR
Tfn 0480-615 00

Jönköpingskontoret
Oxtorgsgatan 3
553 17 JÖNKÖPING
Tfn 036-19 64 80

Medverkan

Miljökonsekvensbeskrivningen har, på uppdrag av Motala kommun, tagits fram av Vatten- och Samhällsteknik AB genom Eva Djupfors, Ann-Sofi Boberg och Ida Snöberg. Arbetet har skett i samarbete med Marie Nyström och Olle Druva, Motala kommun.

Innehållsförteckning

Medverkan.....	3
Inledning.....	7
Fördjupad översiktsplan för Motala tätort.....	8
Motala kommun och Motala tätort	8
Bakgrund och syfte	8
Planens innehåll	9
Förhållande till andra planer och program	9
Planens tidshorisont	9
Miljökonsekvensbeskrivning	10
Miljöbedömningsprocessen.....	10
Miljöbedömningens syfte	10
Metodbeskrivning för MKB	10
Avgränsning	11
Alternativbeskrivning.....	13
Planförslaget.....	13
Nollalternativ	13
Utgångspunkter för kommunens översiktliga planering.....	14
Globala utgångspunkter	14
Agenda 2030.....	14
Barnkonventionen.....	14
Jämställdhetsdeklarationen	16
Nationella utgångspunkter	16
Generationsmålet och de nationella miljökvalitetsmålen.....	16
Transportpolitiska målen och nationell plan för transportinfrastruktur	17
Politik för gestaltad livsmiljö	18
Miljökvalitetsnormer	18
Riksintressen.....	24
Skogs- och jordbruk.....	24
Regionala utgångspunkter	27
Regionala mål, strategier och styrdokument	27
Kommunala utgångspunkter.....	27
Kommunala mål	27

Kommunala styrdokument	28
Rikssintressen och andra värden	30
Rikssintressen	30
Rikssintresse för yrkesfisket, sjöar	31
Rikssintresse för friluftslivet	33
Rikssintresse för turism- och rörligt friluftsliv.....	35
Rikssintresse för totalförsvarets militära del	37
Rikssintresse för kommunikationer, flyg.....	38
Rikssintresse för kommunikationer, väg	39
Rikssintresse för kommunikationer, järnväg	41
Natura 2000	43
Rikssintresse för Naturvård	47
Rikssintresse för Kulturmiljövård.....	51
Bevarandevärden utöver utpekade rikssintressen	53
Förslag till rikssintresseområde för dricksvattenförsörjning.....	53
Vattenskyddsområden och vattentäkter	54
Kulturmiljö	55
Naturmiljö	57
Hotade djur- och växtarter	63
De nationella miljökvalitetsmålen och regionala miljömål	65
De nationella miljökvalitetsmålen.....	65
Begränsad klimatpåverkan	65
Frisk luft.....	66
Bara naturlig försurning	67
Giftfri miljö.....	67
Skyddande ozonskikt.....	69
Säker strålmiljö	69
Ingen övergödning.....	70
Levande sjöar och vattendrag.....	70
Grundvatten av god kvalitet.....	71
Myllrande våtmarker.....	72
Levande skogar	72
Ett rikt odlingslandskap	73
God bebyggd miljö	74

Ett rikt växt och djurliv	74
Regionala miljömål	76
Klimatpåverkan och klimatanpassning	78
Bedömning av ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser	81
Ekologisk hållbarhet	82
Social hållbarhet	83
Ekonomisk hållbarhet	86
Föreslagna åtgärder och uppföljning.....	88
Bedömning av nollalternativet	91
Begreppslista.....	94

Inledning

Planområdet för den fördjupade översiktsplanen (FÖP) för Motala tätort är ett utvecklingsområde som pekats ut som ett nytt tätortsområde i kommunens gällande översiktsplan (ÖP 2040). I jämförelse till översiktsplanen (ÖP 2040) har området som avgränsats som Motala tätort justerats.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) är en del i den strategiska miljöbedömningen för den fördjupade översiktsplanen.

Kommunens arbete med den fördjupade översiktsplanen har utgått från planområdets fysiska förutsättningar och värden. Planens syfte är att ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska nyttjas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

FÖPen är inte juridiskt bindande, men ger medborgarna en god förståelse för kommunens intentioner om hur Motala tätort ska utvecklas och ger ett tydligt stöd i detaljplanering, bygglovsprövning, tillståndsgivning och andra beslut som berör mark- och vattenanvändningen.

Den fördjupade översiktsplanen utgörs av en webbaserad karta med klickbar information om de olika markanvändningsområdena som återfinns på kommunens hemsida: <https://www.motala.se/bygga-bo-och-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplan-op-2040/>

Fördjupad översiktsplan för Motala tätort

Motala kommun och Motala tätort

Motala kommun har cirka 43 505 invånare varav cirka 5314 (12 %) bor på landsbygden, 30 941 (71 %) i Motala tätort och resterande 17 % i någon av kommunens övriga 18 orter.

Motala kommun är cirka 126 700 hektar stort, varav 98 720 hektar är landområden och resterande 27 980 hektar utgörs av vattenområden. Av kommunens landområde är cirka 58,9 % skog, 27,1 % jordbruksmark, 1,6 % öppen myrmark, 5,5 % bebyggelse och 6,9 % övrig mark¹.

Planområdet för Motala tätort är cirka 127 300 hektar stort. Efterfrågan efter nya bostäder i kommunen har de senaste åren varit störst i Motala tätort.

Kommunens intentioner är att utveckla och förtäta befintliga bebyggelsestrukturer i området samt att värna om och bevara områdets unika värden såsom natur- och kulturvärden, som i sig även utgör stora värden för turism och friluftslivet.

Bakgrund och syfte

Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen.

Kommunens strategiska planering kräver att goda och välgrundade beslut fattas. Den översiktliga planeringen fokuserar därför på ett helhetsperspektiv som innebär att man ser till kommunens alla utmaningar, möjligheter och förutsättningar. Olika värden vägs mot varandra för att ge en så bred förståelse för ett visst geografiskt område som möjligt. Strategisk planering handlar om hållbar utveckling, där ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet beaktas i ställningstaganden och prioriteringar. I regel sker arbetet i ett mycket långsiktigt perspektiv kring hur ett samhälle eller en kommun ska utvecklas.

För avgränsade geografiska områden i kommunen där det förekommer många komplexa värden eller med varandra konkurrerande intressen är det lämpligt att ta fram fördjupningar av översiktsplanen. Fördjupade översiktsplaner är för kommunen ett bra planeringsverktyg för att kunna fokusera på förutsättningar och värden i ett område utan att tappa helhetsperspektivet.

Arbetet med att ta fram en fördjupad översiktsplan för Motala tätort är ett led i att konkretisera kommunens översiktsplan, ÖP 2040. Precis som översiktsplanen är FÖPen för Motala tätort inte juridiskt bindande. Dock utgör den fördjupade översiktsplanen ett viktigt strategiskt planeringsunderlag som ger vägledning vid beslut avseende den framtida markanvändningen i området, såväl vid kommunala beslut som på regional och statlig nivå.

¹ www.motala.se/kommun-och-politik/kommunfakta/statistik/, 2026-02-09.

Syftet med den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort är att redovisa den rådande politiska majoritetens uppfattning om hushållningen med naturresurser, byggande, mark- och vattenanvändning inom berört planområde.

Kommunens ambition är att planområdet för Motala tätort ska utmärka sig som ett område där det är liv och rörelse året om, samt där det erbjuds attraktiva boenden, med varierande boendemiljöer, samtidigt som områdets många natur- och kulturvärden tillvaratas och stärks.

Planens innehåll

Den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort utgår från översiktsplanens målbild som delats in i fem fokusområden:

- Bo och leva
- Vårdskap och upplevelse
- Entreprenörskap & företagande
- Hållbart och attraktivt samhälle
- Motala i omvärlden

För att, genom Motala tätorts utveckling, på ett långsiktigt och hållbart sätt kunna bidra till kommunens målbild om att växa, redovisas i den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort bland annat:

- planområdets förutsättningar sett till områdets värden
- förekomsten av motstridiga intressen som behöver vägas mot varandra
- förslag till en utvecklingsstrategi som visar en övergripande struktur för en önskad utveckling av bebyggelsen, naturen, friluftslivet och kommunikationer med mera
- strategier i syfte att nå ett långsiktigt hållbart samhällsbyggande

Förhållande till andra planer och program

Planförslaget för den fördjupade översiktsplanen är framtaget med utgångspunkt i de visioner, mål och ställningstaganden som tagits i kommunens översiktsplan.

Utöver kommunens översiktsplan och rådande lagstiftning har en rad nationella, regionala och kommunala mål, visioner, strategier och styrdokument tagits i beaktande. Exempel på dessa listas under rubrikerna *nationella*, *regionala* och *kommunala utgångspunkter*.

Planens tidshorisont

Arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Motala stad har inletts med att en undersökning för betydande miljöpåverkan har tagits fram, 2025-10-16.²

Under varje mandatperiod ska kommunfullmäktige anta en planeringsstrategi som redogör huruvida gällande översiktsplan med tillhörande planeringsunderlag är aktuell och i vilka delar den behöver uppdateras/justeras.

² Undersökning om betydande miljöpåverkan, fördjupning av översiktsplanen för Motala tätort. KS-2022/00064, 2025-10-16, rev 2025-12-16.

Miljökonsekvensbeskrivning

Miljöbedömningsprocessen

Framtagande av en fördjupad översiktsplan kan generellt antas medföra en betydande miljöpåverkan. Därför ska, enligt 6 kap. MB (1998:808), en strategisk miljöbedömning tas fram för den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort.

Vid den strategiska miljöbedömningen ingår det att:

- samråda om omfattning och detaljeringsgrad av MKBn
- upprätta en MKB
- ge tillfälle till synpunkter på MKBn
- implementera slutsatser och inkomna relevanta synpunkter innan den fördjupade översiktsplanen antas

Miljöbedömningens syfte

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas.

Miljöbedömningar som tas fram enligt 6 kap. miljöbalken bidrar till att:

- uppnå miljö kvalitetsmålen
- följa EU-direktiv och andra internationella åtaganden
- berörda får komma till tals vid planering och prövning
- väga alternativa utvecklingsscenarier mot varandra
- ta vara på synergieffekter och hantera konflikter mellan olika samhällsintressen
- förbättra förutsättningarna att klara framtida förändringar

Metodbeskrivning för MKB

MKBn beskriver de konsekvenser som kan förväntas uppstå vid ett genomförande av planförslaget. MKBn belyser även vad som är viktigt att tänka på i den fortsatta planeringen för att undvika eller begränsa negativ påverkan på människors hälsa och omgivande miljö.

För att upptäcka eventuella brister i planförslaget och vid behov kunna justera planens innehåll har arbetet med MKBn pågått parallellt med planprocessen. MKBn kommer att ingå i beslutsunderlaget för antagande av den fördjupade översiktsplanen.

MKBn har i ett tidigt skede avgränsats i omfattning och detaljeringsgrad. Avgränsningen bidrar till att MKBn fokuserar på de betydande miljöaspekterna som är relevanta och berörs av förslagen i den fördjupade översiktsplanen.

I föreliggande MKB har det beskrivits två tänkbara utvecklingsscenarion för Motala tätort:

- ett scenario där den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort antas och genomförs, huvudalternativet
- ett scenario där kommunen väljer att inte ta fram någon fördjupning av översiktsplanen, nollalternativet

Beskrivningen av ett sidoalternativ bedöms inte som relevant att beskriva eftersom arbetet med den fördjupade översiktsplanen har föregåtts dels av tidiga dialoger i kommunens arbetsgrupper för ÖPn och FÖPen, dels eftersom det har inhämtats synpunkter och förslag från berörda myndigheter och allmänheten, bland annat i samband med att andra planeringsunderlag så som översiktsplanen och centrumvisionen för Motala tätort tagits fram.

Som ett separat kapitel redovisas en övergripande bedömning av planförslaget utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter.

Avgränsning

Enligt 6 kap. 10 § MB ska ett avgränsningssamråd hållas med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av FÖPen för Motala tätort. Syftet är att avgränsa MKBns innehåll till de frågor som kan komma att medföra betydande miljöpåverkan.

Ett avgränsningssamråd med länsstyrelsen hölls 2025-11-27. Berörda grannkommuner och myndigheter har möjlighet att inkomma med synpunkter på MKBns avgränsning under FÖPens samrådsskede.

Som underlag till avgränsningssamrådet har kommunen tagit fram en undersökning om betydande miljöpåverkan³ (UBM). Under avgränsningssamrådet framhöll länsstyrelsen att:

- kommunen har identifierat risker för betydande miljöpåverkan väl i undersökningen för betydande miljöpåverkan.
- miljökonsekvensbeskrivningen vid beskrivning och jämförelse av huvud- och nollalternativet ska fokusera på vilka förändringar FÖPens förslag jämfört med ÖP 2040 innebär.
- det kan finnas vissa risker sett till markföroreningar, såväl i som i angränsning till planområdet, då dessa kan sprida sig i marken.
- det i FÖPen krävs en lokaliseringsprövning för de jordbruks- och betesmarker som kommunen väljer att peka ut som utvecklingsområden samt att kommunen härvid ska resonera utifrån ett beredskapstänk.
- FÖPen inte påverkas av den nya lagstiftningen kring kulturmiljö, PBL 8:13.

³ Upprättat 2025-10-16, rev 2025-12-16, Ärendenummer KS-2022/00064.

Geografisk avgränsning

MKBn beskriver miljöaspekter inom avgränsningen för planförslaget. Vissa sakfrågor är dock av sådan karaktär att påverkan kan sträcka sig utanför plangränsen och dessa behöver därför belysas på kommunal, regional och/eller nationell nivå.

Avgränsning i tid

Under varje mandatperiod ska kommunfullmäktige anta en planeringsstrategi som redogör huruvida gällande översiktsplan med tillhörande planeringsunderlag är aktuell och i vilka delar den behöver uppdateras/justeras. MKBn följer tidshorisonten för den fördjupade översiktsplanen.

Avgränsning i sak

Osäkerheten för den framtida utvecklingen är stor, varför bedömningar och slutsatser i denna MKB är generella antaganden och tolkningar.

Miljökonsekvensbeskrivningen har, mot bakgrund av avgränsningssamrådet begränsats till att beskriva och bedöma planförslagets konsekvenser utifrån följande sakområden och teman:

- jämförelse av planförslaget med ett nollalternativ
- planförslagets beaktande av relevanta regionala och kommunala mål, strategier och styrdokument
- planförslagets hänsynstagande och påverkan på miljökvalitetsnormer, riksintressen, kulturmiljö, naturmiljö, skogs- och jordbruket
- planförslagets hänsynstagande och påverkan på regionala och kommunala områdesskydd avseende natur- och kulturmiljöer
- planförslagets påverkan på nationella och regionala miljökvalitetsmål
- klimatpåverkan och behov av klimatanpassning
- bedömning av ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser

Olika aspekter såsom påverkan på biologisk mångfald eller vattenanknutna aspekter berörs och återkommer under flera av rubrikerna i MKBn.

Alternativbeskrivning

Planförslaget

Huvudalternativet innebär ett troligt scenario av hur Motala tätort kommer att utvecklas i framtiden om planförslaget antas. Huvudalternativet är framtaget enligt Boverkets ÖP-modell 2.1.

Den fördjupade översiktsplanen ska utgöra ett strategiskt planeringsunderlag. Den ska redovisa kommunens avsikter avseende hushållningen med naturresurser, byggande, mark- och vattenanvändning inom planområdet. Den fördjupade översiktsplanen ska bland annat ge vägledning i beslut om hur kommunens mark- och vattenområden inom planområdet bör användas, utvecklas och bevaras på lång sikt.

Den fördjupade översiktsplanen kommer att ligga till grund för detaljplanering, lovgivning och tillsyn och på så vis bidra till att uppnå en långsiktigt hållbar samhällsutveckling inom planområdet. FÖPen anger hur kommunen tänker att tillgodose allmänna intressen, riksintressen och miljökvalitetsnormer samt hur den fysiska planeringen kan samordnas med internationella, nationella och regionala mål. Den fördjupade översiktsplanen utgör ett av kommunens viktigaste strategiska dokument för berört område och ska därför vid behov aktualiseras. Planförslaget redovisar ett översiktligt och brett framtidsscenario som lämnar utrymme för anpassningar, vidareutveckling och tolkningar inom ramen för förslaget.

Nollalternativ

Beskrivningen av nollalternativet är en beskrivning av miljöns sannolika utveckling om nu aktuellt förslag till fördjupad översiktsplan inte antas. Nollalternativet innebär därmed ett scenario som motsvarar en framtida utveckling vid avsaknad av en fördjupad översiktsplan som strategiskt beslutsunderlag⁴.

Enligt nollalternativet gäller ställningstaganden som redovisas samt mark- och vattenanvändningen som pekas ut i gällande översiktsplan, ÖP 2040. Översiktsplanen är framtaget enligt Boverkets ÖP-modell 1.0.

I översiktsplanen uttrycks precis som i FÖPen en önskan om att antalet invånare i Motala tätort ska öka. Mål och strategier skiljer sig inte nämnvärt mellan noll- och huvudalternativet, dock behandlas i ÖP 2040 inte områdets förutsättningar med samma detaljeringsgrad som i den fördjupade översiktsplanen.

⁴ Arbetet med att ta fram FÖPen är ett led i att konkretisera kommunens översiktsplan.

Utgångspunkter för kommunens översiktliga planering

Utöver Motala kommuns egna visioner, mål och styrdokument förhåller sig kommunens översiktliga planering även till regionala mål, planer, program och strategier, nationella lagar och riktvärden, riksintressen och andra värden samt globala mål.

Globala utgångspunkter

Agenda 2030

FN:s generalförsamling antog 2015 en femtonårig agenda för en långsiktig hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling, den så kallade Agenda 2030. Agenda 2030 består av följande 17 globala mål för att uppnå en hållbar samhällsutveckling:

– Ingen fattigdom	– Minskad ojämlikhet
– Ingen hunger	– Hållbara städer och samhällen
– God hälsa och välbefinnande	– Hållbar konsumtion och produktion
– God utbildning för alla	– Bekämpa klimatförändringarna
– Jämställdhet	– Hav och marina resurser
– Rent vatten och sanitet för alla	– Ekosystem och biologisk mångfald
– Hållbar energi för alla	– Fredliga och inkluderande samhällen
– Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	– Genomförande och partnerskap
– Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	

Målen syftar till att uppnå en miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet som ger goda förutsättningar för en god hälsa, fredliga, jämställda och inkluderande samhällen.

Bedömning av planförslaget

Utvecklingsinriktningen och ställningstaganden som kommunen redovisar i FÖPen för Motala tätort bedöms ligga väl i linje med Agenda 2030 och kunna påverka ett flertal av målen i positiv riktning.

Barnkonventionen

1989 antog FN:s konvention om barnets rättigheter. Dokumentet är en förstärkning av de mänskliga rättigheterna och innehåller bestämmelser som gäller alla barn mellan 0–18 år.

2020 blev barnkonventionen en del av svensk lagstiftning. Det innebär att ett barnrättsperspektiv ska finnas med i alla beslut som berör barn och unga.

Kommuner och regioner ansvarar för att barnkonventionen implementeras i den egna verksamheten. Barnkonventionen ska förverkligas i samtliga delar av den kommunala förvaltningen och inte enbart i de delar som huvudsakligen riktar sig till barn.

I översiktsplaneringen handlar barns rättigheter bland annat om att ge tillräckligt utrymme i den fysiska miljön för barns intressen och behov, samt att barn ska få komma till tals.

Den fysiska miljön står sällan i fokus när barns stress, fysiska aktivitet och hälsa diskuteras. Forskning visar att förtätning ofta sker på ett ogenomtänkt sätt, vilket leder till trängsel och otydlighet i den fysiska miljön. Barn mår bra av att vara fysiskt aktiva och knyter an till platser i sin närmiljö. Därför behöver det skapas/bevaras/utvecklas fysiska miljöer som lockar till interaktion, fritt utforskande och återhämtning.

Exempel på aspekter som bör beaktas avseende barns rättigheter i samband med fysisk planering är:

- olika åldersgruppers olika behov
- vikten av inspirerande och utforskande närmiljöer med mycket grönska för de yngsta barnen
- att närmiljön kring boende och förskola är av stor betydelse för yngre barn i förskoleåldern
- att barn i förskoleåldern främst leker på platser och grönytor nära hemmet
- att trafikbarriärer kan utgöra en fara och ett hinder för att kunna röra sig självständigt mellan hemmet, skolan och lekmiljöer
- att det för barn i låg- och mellanstadieåldern i regel är viktigt att få röra sig längre bort från hemmet, att få tillåtelse att gå till platser så som till exempel skola, fritidsgård, idrottsanläggningar parker, grönområden och kulturbyggnader så som bibliotek på egen hand
- att miljöer som till exempel centrum, torg, gator och parker är viktiga mötesplatser för unga personer
- att kommunen genom sin fysiska planering kan påverka förutsättningarna för barns och ungas självständiga mobilitet

Barnkonventionens syfte är att barns rättigheter ska uppmärksammas och respekteras i högre grad. Ett viktigt led i detta arbete är att göra ungdomars och unga vuxnas röster hörda i den fysiska planeringsprocessen. Yngre barn förväntas att företräddas av vuxna, inte endast av sina föräldrar utan i stort sett av alla vuxna i samhället.

Bedömning av planförslaget

Det bedöms som positivt att FÖPen redovisar en rad ställningstaganden med avseende på barnperspektivet. För att säkerställa att dessa intentioner efterlevs behöver barnrättsperspektivet, i den fortsatta planeringsprocessen, beaktas med större detaljeringsgrad, än vad som är möjligt inom ramen för den fördjupade översiktsplanen.

Bland annat behöver det i kommande detaljplaner beaktas hur barn och ungdomar kan ta sig på ett säkert och tryggt sätt mellan olika målpunkter, så som till skolan och fritidsaktiviteter.

Jämställdhetsdeklarationen

Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (CEMR-deklarationen) är ett verktyg för kommuner och regioner att integrera jämställdhetsperspektivet i all verksamhet. Deklarationen bygger på sex grundprinciper som innebär:

- jämställdhet är en grundläggande rättighet
- diskriminering och andra missgynnanden måste bekämpas
- det ska finnas representativt deltagande från både kvinnor och män i beslutsprocessen
- avskaffa stereotypa uppfattningar
- jämställdhetsintegrering i alla kommunens verksamheter
- handlingsplaner och program har finansiering för jämställdhetsarbete

Bedömning av planförslaget

Det bedöms som positivt att Motala kommun har ställt sig bakom den europeiska jämställdhetsdeklarationen. Kommunen kan genom sin fysiska planering påverka målet om att uppnå ett socialt hållbart samhälle där jämställdhetsfrågor utgör en viktig grundsten. Se även resonemang under rubriken *Social hållbarhet*.

Nationella utgångspunkter

Generationsmålet och de nationella miljökvalitetsmålen

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

I syfte att verka för generationsmålet har Sveriges riksdag beslutat om 16 miljö-kvalitetsmål för en hållbar samhällsutveckling. Ett flertal av Sveriges miljö-kvalitetsmål relaterar i sin tur till Agenda 2030 målen. Miljö-kvalitetsmålen syftar till att nuvarande och kommande generationer ska få en hälsosam och god miljö utifrån sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter.

Miljöproblem i Sverige kan bero på negativ miljöpåverkan både inom och utanför landets gränser. Sveriges miljö-kvalitetsmål gäller den svenska miljöns kvalitet och många av dem relaterar till olika ekosystemtjänster.

I MKB-arbetet har det gjorts en avstämning för de miljö-kvalitetsmål som bedömts vara relevanta för den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort:

– Begränsad klimatpåverkan	– Bara naturlig försurning
– Frisk luft	– Giftfri miljö

- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt och djurliv

Bedömning av planförslaget

Det bedöms som positivt att Sveriges miljökvalitetsmål varit en viktig utgångspunkt vid framtagandet av FÖPens utvecklingsinriktning och ställningstaganden. Bedömning av planförslaget i relation till, för planområdet, relevanta miljökvalitetsmål redovisas i efterföljande kapitel under rubriken *De nationella miljökvalitetsmålen*.

Transportpolitiska målen och nationell plan för transportinfrastruktur

Staten har stor påverkan på kommunens utveckling kopplat till transportinfrastruktur. Trafikverket ansvarar för att genomföra infrastrukturplaneringen för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart. Enligt den nationella planen för transportinfrastrukturen finns det långsiktiga planer på en ombyggnad av riksväg 50 mellan Nykyrka och Brattebo, norr om planområdet och planer på förbättringar av riksväg 34 mellan Borensberg och Linköping. Vidare kan nämnas att det för närvarande sker en ombyggnation till dubbla spår längs med delsträckor av järnvägsstråket Örebro – Hallsberg – Motala – Mjölby.

Riksvägarna samt järnvägsstråket är strategiskt viktiga för Motala kommuns fortsatta tillväxt samtidigt som de utgör en utmaning i samhällets fysiska miljö. Befintlig transportinfrastruktur och Motala ström som leder mitt genom tätorten utgör nämligen dels barriärer för oskyddade trafikanter och bildar dels flaskhalsar för personbilstrafik och transporter som förflyttar sig mellan södra och norra delen av tätorten.

Bedömning

Transportinfrastrukturen och dess omgivningspåverkan behöver i den fortsatta planeringsprocessen, vid framtagande av planprogram och detaljplaner, beaktas. FÖPens utvecklingsinriktning och ett flertal av kommunens ställningstaganden bedöms kunna avhjälpa utmaningarna i viss mån. Att riktvärden för buller och vibrationer längs med trafikleder och järnvägen klaras kommer att bevakas i framtida detaljplaner och vid lovgivning.

Satsningar på infrastrukturen bedöms som ett viktigt steg i att gynna arbets- och bostadsmarknaden i Motala, gynna in- och utpendling för studier och på så vis stärka Motalas plats som storregional nod. FÖPens ställningstaganden bedöms gynna förutsättningarna för hållbart resande, till och från likväl som inom Motala tätort.

Politik för gestaltad livsmiljö

Sedan 2018 finns nationella riktlinjer för gestaltningen av livsmiljöer.⁵ Enligt riktlinjerna ska arkitektur, form och design bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Bedömning av planförslaget

Den fördjupade översiktsplanen bedöms genom föreslagen utvecklingsinriktning, enligt vilken kommunen avser att dels skapa kopplingar mellan olika stadsdelar, dels att bevara/utveckla grönområden för tätortsnära rekreation, ligga väl i linje med riktlinjerna för en gestaltad livsmiljö. FÖPens planförslag främjar genom ett flertal ställningstaganden till att samhällets utveckling sker på ett vis som stärker tätortens historiska identitet samtidigt som nya fotavtryck tillåts. Bebyggelse- och grönstrukturer, gestaltningen av offentliga miljöer samt arkitekturen kan bidra till att boende upplever en större gemenskap, trygghet och ett sammanhang både geografiskt och historiskt. Planförslaget bedöms främja förutsättningar för en väl gestaltad livsmiljö som i sin tur tillför sociala värden på flera plan. Vilka åtgärder och hänsyn som kan tas vid utvecklingen av den gemensamma miljön för att bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle kommer att utredas vidare i detalj i kommande planprogram och detaljplaner.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt styrmedel som regleras i 5 kap. miljöbalken (MB) och kan bli avgörande i beslut om exempel tillståndsprövning, tillsynsärenden och fysisk planering. När myndigheter och domstolar fattar beslut om villkor för olika verksamhetsutövare är den aktuella miljökvalitetsnormen ett viktigt underlag.

En miljökvalitetsnorm fastställs utifrån vad naturen tål. Det finns miljökvalitetsnormer för:

- vattenförekomster
- fisk- och musselvatten
- utomhusluften
- omgivningsbuller

I efterföljande textavsnitt redovisas de miljökvalitetsnormer som är relevanta för planområdet.

⁵ Prop. 2017/18:110.

MKN för vatten

EU:s vattendirektiv har införts i miljöbalken genom Förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (SFS 2004:660)⁶. I princip alla sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten i Sverige, är indelade i mindre enheter, så kallade vattenförekomster. Varje vattenförekomst beskrivs och följs upp kontinuerligt avseende sin kvantitativa, ekologiska och kemiska status och mål sätts upp för att uppnå en god status.

Syftet är att vi ska ta hand om våra vattenresurser så att kommande generationer ska få tillgång till vatten av bra kvalitet i tillräcklig mängd.

En miljökvalitetsnorm för vatten beskriver den kvalitet en så kallad vattenförekomst ska ha nått vid en viss tidpunkt. Förutom hydromorfologiska förhållanden är näringsämnesläckage från jord- och skogsbruk samt försurning till följd av atmosfäriskt nedfall, exempel på faktorer som påverkar ytvattenförekomsternas statusklassning. Detaljerad information över respektive vattenförekomst tillhandahålls av Vatten Informations System Sverige, (VISS).

Vissa av vattenförekomsterna påverkas kraftigt av flöden från områden uppströms. Kommunen har därmed inte alltid möjlighet att själv se till att vattenförekomstens status förbättras.

Planområdet ingår i huvudavrinningsområdet *Motalaström* och tillhör *Södra Östersjöns vattendistrikt*.

Inom planområdet finns följande vattenförekomster:

Grundvattenförekomster inom planområdet

- Motala-Klockrike, WA31160323, sedimentär bergförekomst, 224 km² stort
- Ervasteby, WA10218583, sedimentär bergförekomst, 9 km² stort
- VISS anger ej namn, WA74537039, sand- och grusförekomst, 18 km² stort
- VISS anger ej namn, WA14501368, sand- och grusförekomst, 2 km² stort
- VISS anger ej namn, WA74879796, 0.26 km² stort
- VISS anger ej namn, WA87456290, 3 km² stort

Grundvattenförekomsterna inom planområdet når enligt senaste beslutade statusklassningen⁷ god kemisk status samt god kvantitativ status.

Grundvattenförekomster utanför planområdet

- Ny, WA47091993, sedimentär bergförekomst, 57 km² stort, ligger väster om planområdet i Vättern.
- Fornåsa, WA69902234, sedimentär bergförekomst, 276 km² stort, ligger söder om planområdet.

Grundvattenförekomsterna i anslutning till planområdet når enligt senaste beslutade statusklassningen god kemisk status samt god kvantitativ status.

⁶ Se även SFS 2018:2103, SFS 2026:2.

⁷ Förvaltningscykel 3 (2017 – 2021).

Vattendrag

- VISS anger ej namn, WA48696547
- Göta kanal, WA10695555
- Motala ström, WA57602430

Vattendragens ekologiska status är:

- WA48696547, måttlig
- Göta kanal, måttlig
- Motala ström, otillfredsställande

De tre vattendragen uppnår på grund av diffusa källor från jordbruksmarker och enskilda avlopp inte någon god ekologisk status. Vandringshinder i form av dammar, slussar och på grund av utvinning av vattenkraft ger en försämrade konnektivitet och hindrar fisken från att kunna vandra fritt.

Vattendragens kemiska status klassas till *god*, förutom med avseende på bromerade difenyleter, kvicksilver och kvicksilverföreningar. Den kemiska statusen för Motala ström bedöms dessutom påverkas utav punktkällor från förorenade områden.

Sjö

- Vättern - Storvättern, WA11665077

Vättern - Storvättern uppnår god ekologisk status.

Den kemiska statusen klassas dock, på grund av kvicksilver och bromerade difenyleter, som ej god för Vättern.

Bedömning av planförslaget

Genomförandet och val av plats för framtida exploateringar behöver generellt ske med försiktighet så att statusen på berörda vattenförekomster inte försämras.

Vid exploatering och framtida detaljplanarbeten är det dessutom angeläget att frågan om rening av dagvatten beaktas redan tidigt i planeringsskedet. Generellt bedöms att en låg andel hårdgjorda ytor bidrar till att minimera påverkan på vattenförekomsterna. Lokalt omhändertagande av dagvatten måste ske på så sätt att infiltrering av föroreningar till grundvattnet kan uteslutas. I vissa fall, till exempel i samband med större parkeringsplatser, kan det vara motiverat att överväga anläggning av oljeavskiljare.

I det fortsatta planarbetet, genom detaljplaneringen, är det krav på att miljö kvalitetsnormerna följs. I detta sammanhang är det viktigt att beakta "Weserdomens" utfall, där EU-domstolen förtydligade hur det så kallade "icke-försämringskravet" i ramdirektivet för vatten ska tolkas. Det innebär att kvalitetsfaktorerna i en vattenförekomsts status ska bedömas enskilt och inte samlat. Det innebär därmed att myndigheterna inte får ge tillstånd till åtgärder som riskerar att försämma en enda vattenkvalitetsfaktor.

Det bedöms som positivt att en vattentjänstplan är under framtagande för Motala kommun. Vattentjänstplanen är ett strategiskt dokument som beskriver

hur kommunen långsiktigt ska tillgodose behovet av allmänna vattentjänster så som dricksvatten och hanteringen av spill- och dagvatten. Planen kommer att fungera som en vägledning för hur VA-anläggningar ska utvecklas, förnyas och anpassas för att säkerställa människors hälsa och miljö, särskilt med hänsyn till klimatförändringar så som starka skyfall. Vattentjänstplanen bedöms vara ett viktigt led i att värna om vattnets kvalitet i kommunens vattenförekomster.

Vidare kan nämnas att det generellt är önskvärt att förorenad mark saneras,⁸ då det i regel kan finnas en risk att föroreningar infiltreras och sprids vidare till vattenförekomster. Enligt Länsstyrelsens EBH-karta finns det ett stort antal potentiellt förorenade områden inom planområdet. I samband med att markområden omvandlas och planläggs behöver utredningar tas fram och vid behov sanering/efterbehandling av, sedan tidigare förorenade områden, genomföras. Se även textavsnitt under rubriken *Miljömål - Giftfri miljö*.

MKN för fisk- och musselvatten

För vattenområden som har pekats ut som särskilt värdefulla fiskevatten eller vatten för skaldjursodling för livsmedelsproduktion finns MKN för fisk- och musselvatten.⁹ Syftet är att dels upprätthålla vissa fiskebestånd i sötvatten, dels trygga kvaliteten på musslor och snäckor från havet som används som livsmedel.

MKN för fisk- och musselvatten (SFS 2001:554)¹⁰ är i första hand inriktade på utsläpp från avloppsreningsverk och andra miljöfarliga verksamheter, men kan i vissa fall vara relevanta för exempelvis dagvattenutsläpp från bebyggelse. MKN anger gräns- och riktvärden för ett tiotal olika kemiska och fysiska parametrar.

Sjön Vättern och Bottensjön omfattas av miljökvalitetsnormen för fisk- och musselvatten. Norra delen av Vättern, det vill säga norr om Hammarsundet, berörs ej. Parametrar som mäts för fiskevatten är:

- temperatur
- syrehalt
- pH-värde
- grumlighet
- konduktivitet
- förekomst/koncentration av metaller, organohalogen¹¹ ämnen och bekämpningsmedel

Bedömning av planförslaget

De åtgärder som bidrar till att uppnå MKN för vatten bedöms även gå väl i linje med att uppfylla kraven för MKN för fisk- och musselvatten.

⁸ https://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/lst_ebh_karta/

⁹ NFS 2002:6, ISSN 1403-8234, 2002-04-19.

¹⁰ Se även SFS 2018:2108.

¹¹ Ämnen som innehåller kol och väte, men där en eller flera av väteatomerna har ersatts med någon halogen - klor, brom, fluor eller jod.

Utöver de parametrar som mäts avseende MKN för fisk- och musselvatten bedöms invasiva arter såsom exempelvis den större rovmärlan, signalkräftan, vandrarmusslan och vattenpest utgöra ett hot mot det inhemska fisk- och musselbeståndet i Vättern. Smalbladig vattenpest finns i Motalabukten. Invasiva arter kan utrota inhemska arter genom större konkurrens om föda och/eller spridning av smittor och parasiter samt förändring av bottenfauna och syrehalt i vattenmiljön.

En utbyggnad av gästhamnen, med fler båtplatser och en ökning av vattenanknuten turism och friluftsliv kan vara en bidragande orsak till en snabbare spridning av invasiva arter till och i Vättern.

MKN för utomhusluft

Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft beskrivs i luftkvalitetsförordningen (SFS 2010:477)¹² och syftar till att skydda människors hälsa och miljön. I förordningen anges både gräns- och målvärden för flera luftburna ämnen så som kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid, marknära ozon, bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, nickel samt partiklar (PM 10/PM 2,5). Påverkan på luftkvaliteten uppstår främst i större tätorter och beror framför allt på däckslitage och utsläpp från trafik, men kan även uppstå genom eldning i exempelvis braskaminer.

Det finns krav i lagstiftningen att varje kommun ska kontrollera sin luftkvalitet. Den senaste mätningen som utförts i Motala kommun var 2019 på Drottningplan som är en av de mest trafikerade platserna i Motala. Mätningen visade att luften i Motala med god marginal klarar MKN för utomhusluft.¹³

Bedömning av planförslaget

Tack vare Motalabron kör färre tunga transporter genom Motala tätort idag, vilket har påverkat luftkvaliteten positivt. I samband med framtagning av detaljplaner för till exempel nybyggnation av bostäder och infrastruktur görs en bedömning om miljökvalitetsnormerna för luft kommer att överskridas utifrån föreslagen åtgärd.

FÖPens intentioner om väl utbyggda gång- och cykelvägar, en väl fungerande kollektivtrafik och närhet till kommersiell och kommunal service bedöms kunna bidra till ett minskat bilberoende och i sin tur till att även fortsättningsvis kunna uppfylla MKN för utomhusluften. Vidare kan nämnas att FÖPens utvecklingsinriktning visar stor hänsyn till befintliga grön- och blåstrukturer inom planområdet vilket i sig är positivt för luftkvaliteten i tätorten.

¹² Luftkvalitetsförordningen (SFS 2010:477) är den svenska lagstiftningen som genomför EU:s luftkvalitetsdirektiv. Se även SFS 2020:822.

¹³ <https://www.motala.se/bygga-bo-och-miljo/bostader-och-offentliga-lokaler/boendemiljo-buller-och-luftkvalitet/luften-utomhus/>, 2026-02-11.

MKN för omgivningsbuller

Kommuner med fler än 100 000 invånare ska vart femte år utföra bullerkartläggningar och utarbeta åtgärdsprogram för att begränsa omgivningsbullrets skadliga effekter på människors hälsa. I Motala kommun som har färre invånare bevakas frågan genom Miljöbalken.

Trafikverket ska kartlägga buller och ta fram åtgärdsprogram i enlighet med förordningen om omgivningsbuller (SFS 2004:675)¹⁴ för:

- vägar med mer än tre miljoner fordon per år
- järnvägar med mer än 30 000 tåg per år
- flygplatser med mer än 50 000 flygrörelser per år

Bedömning av planförslaget

Två av de mest trafikerade vägarna som leder genom planområdet är väg 50 och väg 34. Trafikverkets mätningar från 2022 och 2023 tyder på att årstrafiken på väg 50 överskrider tre miljoner fordon per år¹⁵.

Under 2024 har en bullerkartläggning genomförts för de större trafiklederna samt järnvägsspåret som leder genom tätorten. Bullerkartläggningen bedöms som ett mycket viktigt underlag i plan- och bygglovsärenden. Vid en framtida utveckling och planläggning av områden i anslutning till järnvägen, väg 50 och 34 måste utredas vidare om det krävs åtgärder för att uppfylla MKN för omgivningsbuller.

Även längs vägar som inte är lika hårt trafikerade som riksväg 50 och väg 34 kan det i samband med utformningen av framtida detaljplaner eller vid bygglovsgivning behöva vidtas åtgärder/hänsyn med avseende på buller. Utöver väg- och järnvägstrafik kan skjutbanor, motorsportbanor, industrier och fläktar utgöra bullerkällor som behöver beaktas.

¹⁴ Se även SFS 2022:414.

¹⁵ I samband med mätresultaten anges en viss mätosäkerhet med plus/minus x-antal procent.

Riksintressen

Riksintresseområden är skyddade enligt 3 och 4 kap. MB, som behandlarushållningsbestämmelser för mark och vatten.

Riksintressen gäller geografiska områden som har utpekats för att de är av nationell betydelse. Områdena avser främst mark- och vattenområden, men kan även utgöras av bevarandevärd miljö i övrigt, exempelvis bebyggd miljö eller en landskapsbild. Natura 2000-områden är per definition av riksintresse.

Riksintresseområden utgör inte generellt ett hinder för varken utvecklingen av befintliga tätorter, det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av ämnen eller material som avses i 3 kap. MB.

Planområdet berörs av riksintresse för:

– yrkesfiske, sjöar	– kommunikation, väg
– friluftslivet	– kommunikation, järnväg
– turism- och rörligt friluftsliv	– natura 2000
– totalförsvarets militära del	– naturvård
– kommunikation, flyg	– kulturmiljövård

Bedömning av planförslaget

Bedömning av planförslaget, i relation till i planområdet förekommande riksintressen, redovisas i efterföljande kapitel under rubriken *Riksintressen och andra värden*.

Utöver de riksintresseområden som berör planområdet geografiskt kan det finnas ytterligare riksintresseområden som angränsar till planområdet och som bedömts som relevanta att beskriva.

Skogs- och jordbruk

Jord- och skogsbruksnäringen är generellt av nationell betydelse enligt 3 kap. 4 § MB. Jord- och skogsbruksmark ska så långt som möjligt skyddas från åtgärder som försvårar ett rationellt brukande. De areella näringarna jord- och skogsbruk har dessutom betydelse för natur- och kulturvärden, ekosystemtjänster, landskapsvärden och landets förmåga att vara självförsörjande. Markens brukningsvärde är centralt för bevarandeintresset.

Av Motala kommuns cirka 98 720 hektar stora landområde är cirka 59 % skog och 27 % jordbruksmark.¹⁶

¹⁶ www.motala.se/kommun-och-politik/kommunfakta/statistik/, 2026-02-09.

Jordbruk

Enligt Miljöbalkens 3 kap. 4 § är huvudregeln att brukningsvärd jordbruksmark inte får tas i anspråk för bebyggelse och anläggningar. Dock kan undantag göras om anspråkstagandet är nödvändigt för att tillgodose väsentliga samhällsintressen som inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk.

Enligt Jordbruksverkets tolkning innebär Miljöbalkens 3 kap. 4 § att kommuner i förhandsbesked, lov, detaljplaner och översiktsplaner ska föra ett resonemang kring:

- jordbruksmarkens kvalitet och odlingsvärden
- ifall den planerade exploateringen är ett väsentligt allmänt intresse
- varför man inte kan ta annan mark i anspråk i stället

Med brukningsvärd jordbruksmark avses mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion.

Närheten till annan jordbruksmark av högre kvalitet kan spela in i bedömningen ifall det är motiverat att ianspråkta ett visst område med i jämförelse sämre brukningsvärde.

Bedömning av planförslaget

Exploateringen av jordbruksmark är permanent och trenden att alltmer odlingsbar mark tas i anspråk ger negativa kumulativa effekter för livsmedelsproduktionen. Klimateffekternas påverkan på jordbruksmark medför dessutom att värdet på jordbruksmarken kan antas öka i framtiden.

Det bedöms som angeläget att bevara brukningsvärd jordbruksmark för framtida generationer, såväl ur ett klimat- och hållbarhetsperspektiv som i ett perspektiv för livsmedelsproduktion och krisberedskap.

Ett ianspråktagande av jordbruksområden ska inför detaljpaneläggning och exploatering generellt föregås av en lokaliseringsutredning för respektive område. Lokaliseringsutredningen syftar till att utreda om det utifrån hushållningsbestämmelserna¹⁷ kan anses rimligt att exploatera jordbruksmarken inom föreslagen markanvändning, eller om det finns andra lokaliseringsalternativ som lämpar sig bättre.

Det bedöms därför som positivt att Motala kommun i samband med att den fördjupade översiktsplanen tagits fram har fört ett resonemang varför ianspråktagandet av respektive utpekad åker-/betesmark bedöms vara möjligt. För de jordbruksmarker där den fördjupade översiktsplanen föreslår en ändrad markanvändning har kommunen bland annat analyserat markens brukningsvärde, arronderingen, alternativa lokaliseringar och huruvida föreslagen åtgärd är ett väsentligt samhällsintresse. Genom att pröva samtliga utpekade områden i detta

¹⁷ Förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden.

tidiga planeringsskede på en översiktlig nivå erhåller kommunen en bra helhetsbild som kan ge stöd vid kommande detaljplaneläggning.

I de fall som det handlar sig om en förtätning av bebyggelsestrukturer eller byggnation i omedelbar närhet till befintlig infrastruktur, och det inte finns jämförbara andra platser som är bättre lämpade, kan det bedömas som motiverat att ta jordbruksmark i anspråk. Ställningstagandet att skapa en rundare tätort och att samtidigt primärt växa norrut, innebär att värdefull åkermark i söder kan bevaras.

Skogsbruk

Enligt Miljöbalkens 3 kap. 4 § ska även skogsmark som har betydelse för skogsnäringen så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Skogsvaror, som kan nyttjas som fossilfri energi i form av biomassa och miljövänligt byggnadsmaterial, har historiskt sett varit en viktig exportvara för Sverige.

Bedömning av planförslaget

Skogen har utöver produktionsvärden även rekreativa värden, vilket är av särskilt vikt i nära anslutning till tätorten. Särskilt i anslutning till tätorterna bedöms det viktigt att bevara en god balans mellan skogen som resurs för produktion och rekreation.

Regionala utgångspunkter

Regionala mål, strategier och styrdokument

Efterföljande program, planer, strategier och handlingsplaner är exempel på regionala styrdokument som ligger till grund för kommunens översiktliga planering:

- Utvecklingsstrategi för Östergötland, Region Östergötland, 2025
- Åtgärdsprogram för miljömålen i Östergötland, 2024–2030, LST
- Länstransportplan 2022–2033, Region Östergötland, 2022
- Regionalt trafikförsörjningsprogram för Östergötland 2040, Region Östergötland, 2025
- Regional cykelplan, Region Östergötland, 2024
- Energi- och klimatstrategi för Östergötland, 2024–2027, Region Östergötland, 2023
- Handlingsplan Klimatanpassning, LST, 2021

Bedömning av planförslaget

Samtliga ovan listade regionala mål, strategier och styrdokument bedöms gå väl i hand med planförslagets intentioner.

Dock finns det ett fortsatt utredningsbehov i form av detaljplaneläggning och vid behov underutredningar för respektive plats/område inför ändrad markanvändning inom planområdet. Områdets utveckling behöver ske i noggrann avvägning mellan befintliga värden samt vilka utmaningar som eventuell finns.

Översiktsplanen och dess tillhörande fördjupningar såsom den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort ska, i de fall det är relevant, vara vägledande när nya mål, planer, program, strategier, styrdokument, riktlinjer och policydokument tas fram på regional nivå.

Kommunala utgångspunkter

Kommunala mål

I översiktsplanen, ÖP 2040, anges målbilder om hur kommunen önskar att kommunen ska ha utvecklat sig fram till 2040:

Bo och leva

- Motala kommun är en sjöstad för hela Sverige och en välkomnande hamn för människor och idéer från hela världen.
- Invånare är stolta över sin kommun trivs, bor och verkar både i stad och i landsbygd.
- Infrastrukturen är väl utbyggd och den lokala kollektivtrafiken har stärkts.
- Motala är en av landets främsta cykelkommuner.

Värdskap och upplevelser

- I kommunen erbjuds ett brett utbud av evenemang och upplevelser året runt.
- Invånare är stolta över Motalas historia och ett kulturarv som besökare kan ta del av.

Entreprenörskap och företagande

- Motala har ett företagsklimat i toppklass.
- Från förskola till gymnasium finns entreprenörskap som en röd tråd. Motalas företagare har förtroende för kommunen och intresset för etableringar är stort.
- Kommunen arbetar strategiskt och samordnat och har ett mycket gott företagsklimat.

Hållbart och attraktivt samhälle

- I Motala finns attraktiva miljöer både i tätort och på landsbygd.
- Det är lätt att bo, verka och leva i Motala.
- Motala kommun utgörs av ett hållbart och attraktivt samhälle som sätter människor i fokus.
- I kommunen byggs det socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart för boende, besökare och företagare.

Motala i omvärlden

- Motala kommun är en stark aktör som har skapat värdefulla regionala och nationella kontakter.
- Motala har gått från att vara Östergötlands sjöstad till att vara en sjöstad för hela Sverige.

Kommunala styrdokument

I efterföljande textavsnitt nämns exempel på kommunala program, planer, strategier och handlingsplaner som direkt eller indirekt kan påverka framtida utveckling av markanvändningen inom FÖPens planområde:

- Översiktsplan, ÖP 2040, antagen 2022
- Planeringsstrategi, 2022–2026
- Grönstrukturanalys Motala stad, underlag för översiktsplan och grönstrukturplan, 2017
- Kulturmiljöprogram Motala kommun, 2022-11-14
- Avfallsplan 2024–2030 om förebyggande och hantering av avfall i Motala och Vadstena kommuner, 2024-12-02
- Trafik- och mobilitetsplan, 2024-02-12
- Centrumvision och handlingsplan Motala centrum
- VA-översikt Motala kommun med strategi för hantering av VA utanför nuvarande kommunala verksamhetsområden, 2018

Vidare kan nämnas att:

- arbetet med en vattentjänstplan, som kommer att ersätta nuvarande VA-strategi, pågår.
- en kartering över jordbruksmark har tagits fram.
- riktlinjer för ianspråktagande av jordbruks- och betesmark är under framtagande.
- Naturvårdsprogrammet håller på att uppdateras.

Bedömning av planförslaget

FÖPens målbild och strategier grundar sig på målbilden för den övergripande översiktsplanen, ÖP 2040 och bidrar till att översiktsplanens intentioner följs. FÖPens planförslag ligger även väl i linje med övriga ovan listade kommunala program, planer, strategier och handlingsplaner.

Markanvändningskartan och ställningstaganden i FÖPen ersätter översiktsplanen och vindbruksplanen inom FÖPens planområdesgräns. FÖPens planområdesgräns inkluderar ett större område än tätortsavgränsningen som redovisas i översiktsplanen.

Det finns ett fortsatt utredningsbehov i form av detaljplaneläggning och vid behov underutredningar inför ändrad markanvändning inom planområdet. Områdets utveckling behöver ske i noggrann avvägning mellan befintliga värden samt med hänsyn till eventuella utmaningar som kan finnas för respektive plats/område.

Riksintressen och andra värden

Riksintressen

Riksintresseområden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de utpekade bevarandevärdena. Med undantag för nationalstadsparker och Natura 2000-områden gäller förbudet mot påtaglig skada dock inte om åtgärden avser utveckling av befintliga tätorter.

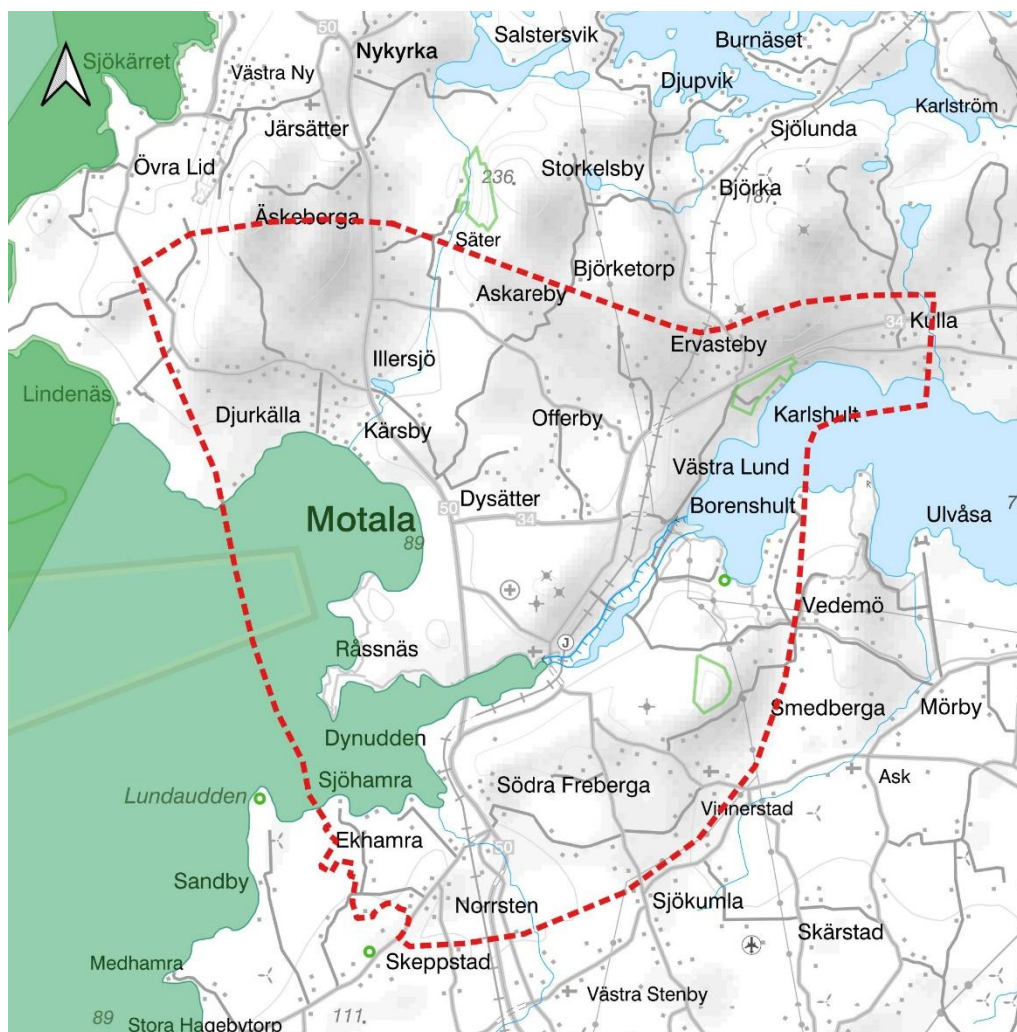
I efterföljande textavsnitt beskrivs de riksintressen som planområdet berörs av.

Motala kommun ser ett behov av att justera gränserna för vissa av riksintressena i kommunen och föreslår att ett riksintresseområde för dricksvattenförsörjning ska bildas som omfattar sjön Vättern.

En översyn av berörda riksintressens avgränsning behöver ske i en fortsatt process tillsammans med Länsstyrelsen och berörd myndighet som ansvarar för riksintresseanspråket. Vid en sådan process behöver det tydliggöras ytterligare vilka behov och vilka förändringar som bedöms relevanta inom avgränsningen för respektive riksintresse. En orsak till att kommunen föreslår en ny avgränsning för vissa av riksintressena är för att kommunen bedömer att avgränsningen är för schematiskt och inte stämmer överens med riksintressets värdebeskrivning på vissa områden. Kommunen önskar därför en större tydlighet var gränsen för respektive riksintresse ska dras. Gränsdragningen föreslås i FÖPen. Vid antagande av FÖPen kommer de förslag som redovisas som avgränsning för olika riksintressen ligga till grund för kommunens efterföljande planering.

Riksintresse för yrkesfisket, sjöar

Havs- och Vattenmyndigheten, 3 kap. 5 § MB

Riksintresse för yrkesfisket, sjöar markerat i grönt, planområdesgränsen i rött.

Sjön Vättern omfattas av riksintresse för yrkesfiske, sjöar. Riksintresset sträcker sig över hela Vätterns vattenområde. Dessutom är delar av Vättern utpekade som riksintresse för yrkesfiske "delområden".

Riksintressets syfte är att säkerställa fiskesektorns tillgång till fångstområden. Det är också avgörande att planeringen säkrar viktiga lek- och uppväxtområden för betydande arter, samt nödvändig infrastruktur i form av hamnar som möjliggör exempelvis landning, samt underhåll och service av fiskefartyg.

Antalet yrkesfiskare har sedan 1940-talet minskat kraftigt och är år 2023 cirka nitton. Idag fiskas i Vättern i huvudsak signalkräfta och i andra hand Lake, Röding, Abborre, Gädda, Öring och Sik¹⁸.

¹⁸ <https://vattnet.org/fisk-och-fiske-2/om-fisket/yrkesfiske-2/>, 2026-02-13.

Bedömning av planförslaget

För yrkesfisket är det generellt mycket viktigt att vattenkvaliteten inte försämras. Inför exploatering av nya områden ska det alltid säkerställas att MKN för vattenförekomster inte påverkas negativt, vilket i sin tur minskar risken för att riksintresset för yrkesfiske påverkas negativt.

Ytterligare exempel på hur kommunen kan främja riksintressets bevarandevärden är att även i fortsättningen stödja det kommunöverskridande arbete som Vätternvårdsförbundet gör, samt att verka för avlägsnandet av vandringshinder. Ett kommunöverskridande arbete bedöms vara avgörande för ett lyckat resultat.

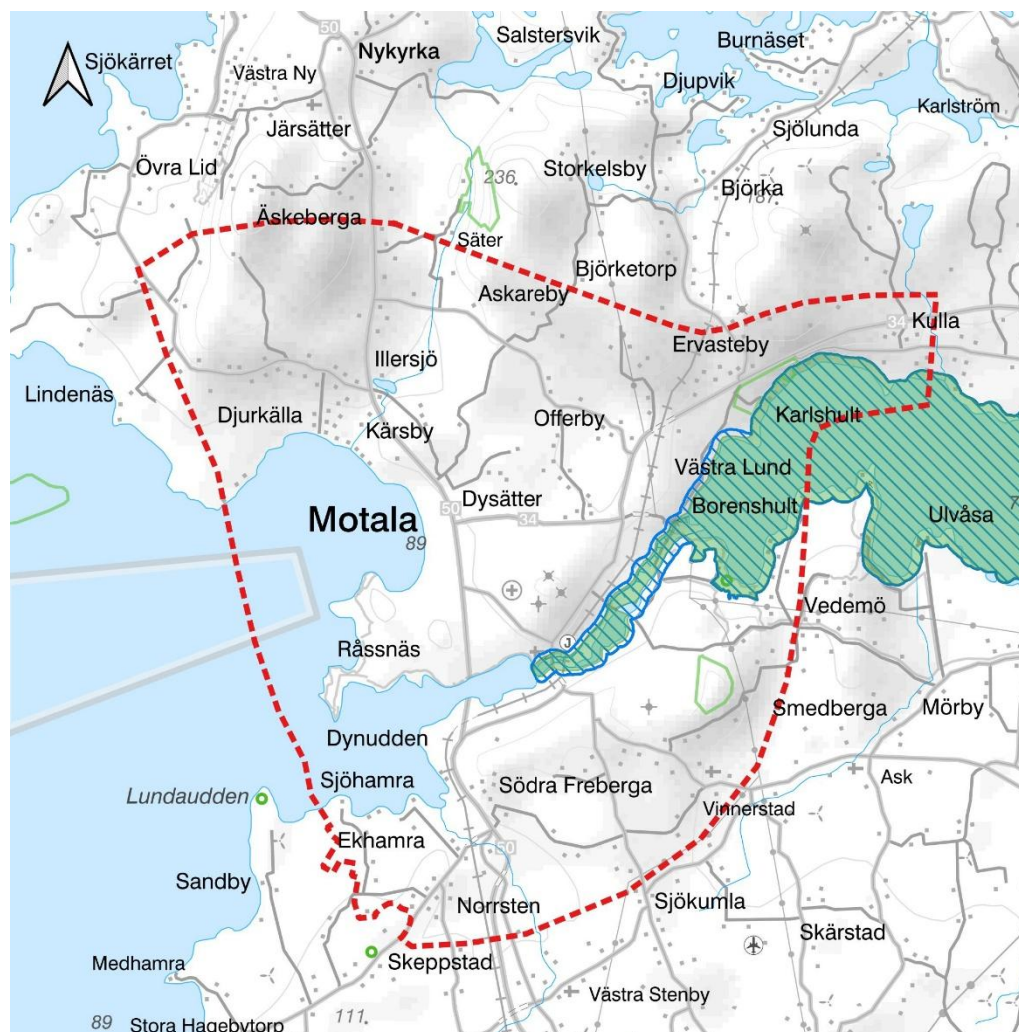
Riksintresset för friluftslivet och yrkesfisket kan tänkas innebära en viss intressekonflikt. Val av plats för placeringen av bryggor för fritidsbåtar, kanot-/kajakuthyrning och bad bör ske med hänsyn till riksintresset för yrkesfisket.

De åtgärder som bidrar till att uppnå MKN för vatten samt MKN för fisk- och musselvatten bedöms även gå väl i linje med riksintressets bevarandevärden. Invasiva arter såsom exempelvis den större rovmärlan, vandrarmusslan och vattenpest kan bidra till att inhemska arter utrotas genom större konkurrens om föda och/eller spridning av smittor och parasiter samt förändring av bottenfauna och syrehalt i vattenmiljön.

En utbyggnad av gästhamnen, med fler båtplatser och en ökning av vattenanknuten turism och friluftsliv kan vara en bidragande orsak till en snabbare spridning av invasiva arter till och i Vättern.

Riksintresse för friluftslivet

Naturvårdsverket, 3 kap. 6 § MB

Riksintresse för friluftslivet skrafferat i blått, förslag till ny avgränsning markerat i grönt, planområdesgränsen i rött.

Motala ström och sjö Boren är av riksintresse för friluftslivet – Göta kanals vattensystem.

Riksintressets värden består främst i att kanalen och dess omgivning utgör ett omväxlande och naturskönt landskap som hyser många kulturella sevärdheter och erbjuder möjlighet för en mängd friluftsaktiviteter. Området är mycket välbesökt.

Av riksintressets värdebeskrivning framgår att det behövs åtgärder för att bevara områdets karaktär. Stränderna och andra attraktiva områden behöver hållas allemansrättsligt tillgängliga. Fisket behöver bedrivas på ett långsiktigt hållbart sätt och vattenkvaliteten bör inte försämrats. Det omgivande landskapet med sina höga natur- och kulturvärden behöver skötas, genom till exempel hävd av ängs-

och betesmarker. Vidare nämns att övriga särpräglade och natursköna områden behöver bevaras för att värdena för friluftslivet ska bestå.

Kommunen har, utifrån riksintressets syfte och bevarandevärden, tagit fram ett förslag till ny avgränsning av riksintresset inom planområdet. Enligt kommunens förslag smalnas området av längs med Motala ström och Göta kanal fram till Karshult.

Bedömning av planförslaget

En översyn av riksintressets avgränsning föreslås ske separat och måste ske i dialog med Länsstyrelsen. Ett argument för framtida justering av riksintressets gräns kan vara att nuvarande avgränsningen är för schematiskt och att kommunen därför önskar en större tydlighet var gränsen för riksintresset ska dras.

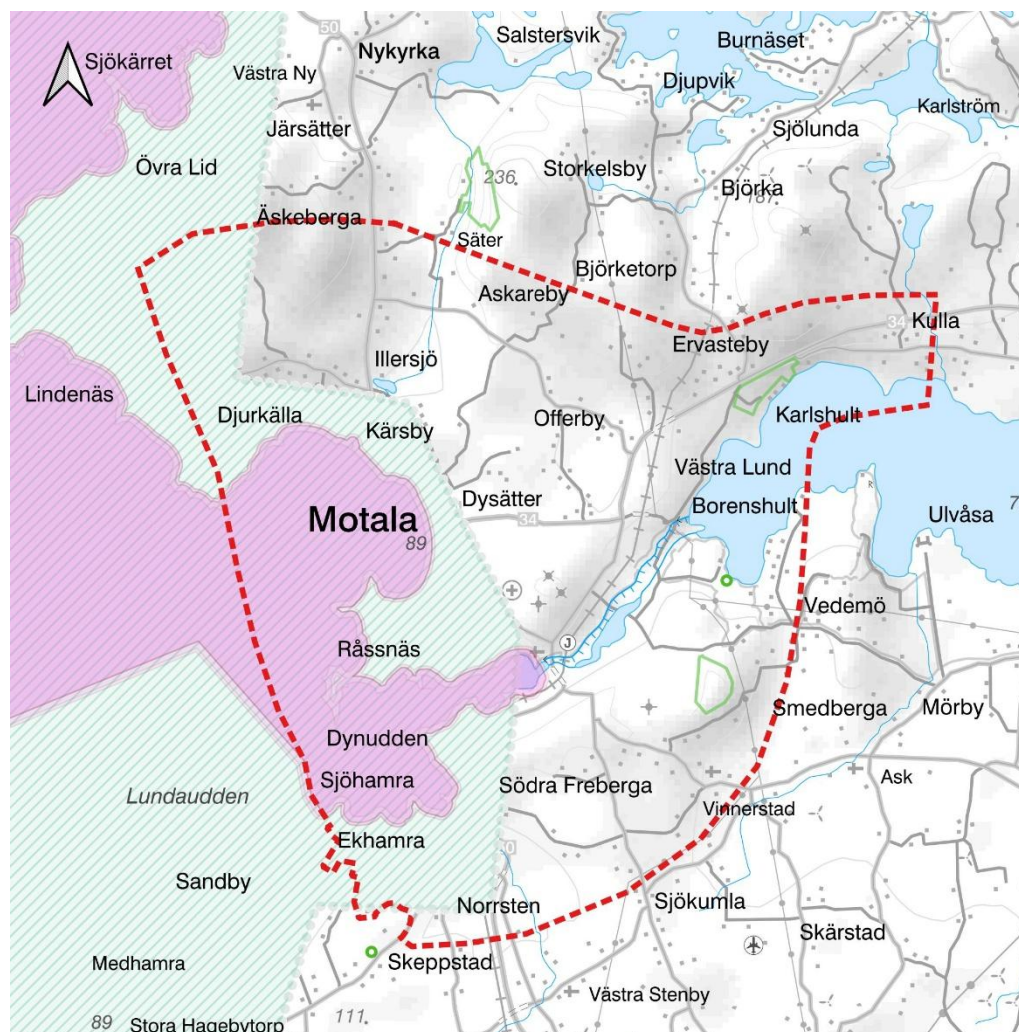
FÖPen pekar längs med riksintresset för friluftslivet ut två områden för sammanhållande bebyggelse i attraktivt läge med lantlig karaktär. Det ena ligger längs med Borens norra strand och det andra längs med östra sidan av Karsviken/Knäppeviken. Området ligger inom den nya avgränsningen för Motala tätort och markanvändningen ersätter tidigare utpekandet av LIS-område i höjd med Stenstorp.

Enligt FÖPens planförslag avser kommunen att möjliggöra en utveckling inom och i angränsning till riksintresse längs med Göta kanal och Motala ström på flera plan. Området avses främst att utvecklas med avseende på turism och besöksnäringen, friluftaktiviteter, idrott, kultur- och föreningslivet. Besöksmål avses att utvecklas och kopplingar till Göta kanal och Motala ström förbättras. Befintlig bebyggelsestruktur avses i viss mån även att kompletteras med en variation av bostadstyper i attraktiva lägen så som exempelvis i form av flytande bostäder. Utöver det föreslås verksamheter utan omgivningspåverkan så som handel och service. Längs med hela kanalstråket och Motala ström anges grönområde/park som markanvändning. Det bedöms dessutom ligga väl i linje med riksintresset att kommunens intention är att säkerställa gångstråk, gång- och cykelvägar, trygga passager och kopplingar längs med Göta kanal och Motala ström.

Det bedöms som positivt att FÖPens planförslag främjar friluftsinriktade byggnationer, anläggningar och verksamheter som kan bidra till att stärka upplevelsen och nyttjandet av området. I den framtida fortsatta planeringen behöver på detaljnivå utredas i vilken mån och omfattning en förtätning och stadsutveckling är lämpligt med avseende på riksintressets syfte och bevarandevärden.

Riksintresse för turism- och rörligt friluftsliv

Naturvårdsverket, 4 kap. 2 § MB

Riksintresse för turism och rörligt friluftsliv skrafferat i grönt, förslag till ny avgränsning markerat i rosa, planområdesgränsen i rött.

Vättern med öar och strandområden är sedan 1987-06-01 av riksintresse för turism- och rörligt friluftsliv. Inom området skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Landskapsbilden kring Vättern är karaktäristisk och hyser stora natur- och kulturvärden. Riksintresset täcker även Vätterns betydelse för näringsliv och bosättning, dess speciella ljus och storslagna vyer, samt associativa värden genom kulturpersonligheter, måleri och litteratur.

Skyddet utgör dock inte hinder för utveckling av befintliga tätorter, det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret.

Områdets värden kan påverkas negativt av: skogsavverkning i branterna, minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar och ändrade vattenregimer.

Kommunen har, utifrån riksintressets syfte och bevarandevärden, tagit fram ett förslag till ny avgränsning av riksintresset inom planområdet. Enligt kommunens förslag följer riksintressets avgränsning Vätterns strandlinje.

Bedömning av planförslaget

En översyn av riksintressets avgränsning föreslås ske separat och måste ske i dialog med Länsstyrelsen. Ett argument för framtida justering av riksintressets gräns kan vara att nuvarande avgränsningen är för schematiskt och att kommunen därför önskar en större tydlighet var gränsen för riksintresset ska dras.

Enligt FÖPens planförslag avser kommunen att möjliggöra en utveckling av befintliga bostadsområden längs med Varamoviken. FÖPens planförslag hänvisar till planprogrammen som finns för Bromma, Kårsby och Djurkälla. Området föreslås att utvecklas som besöksmål, gångstråk längs vattnet utvecklas, kopplingar och siktlinjer mot vattnet bevaras.

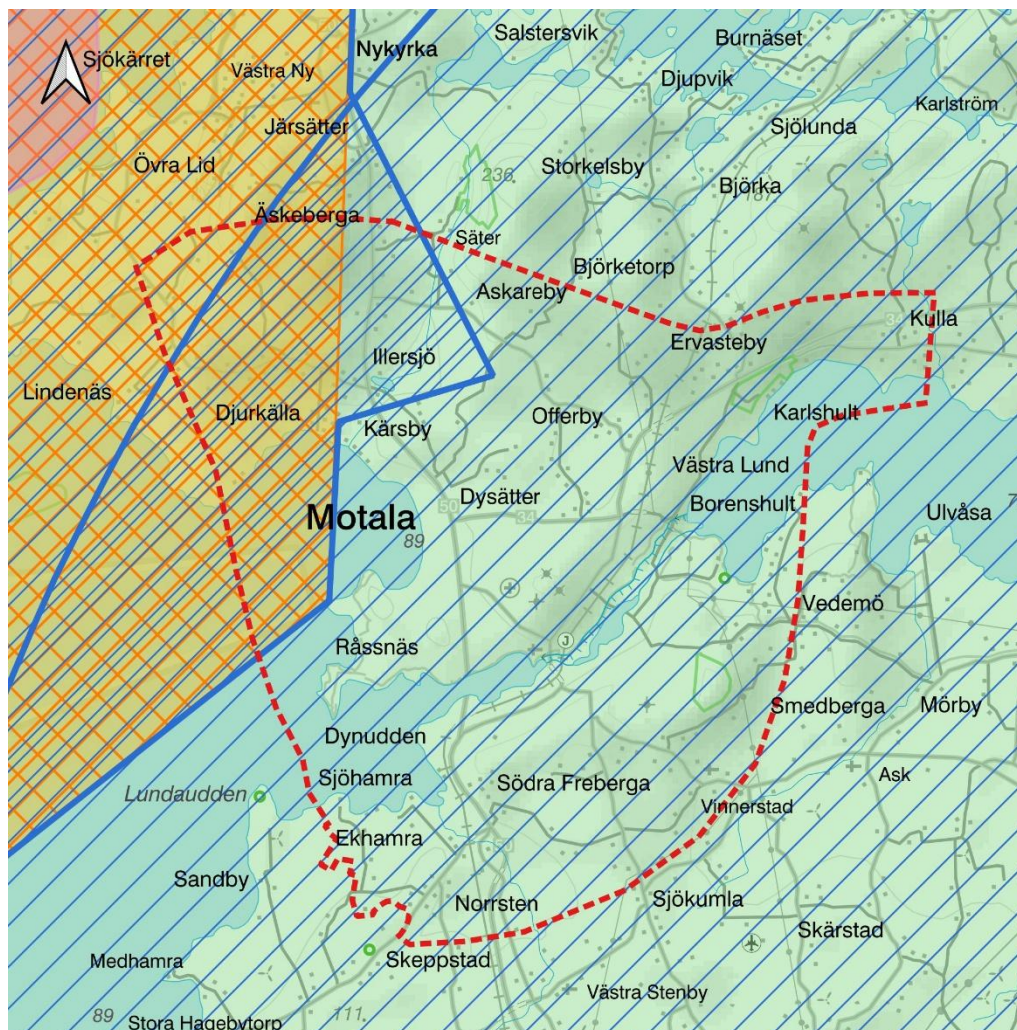
Längs med strandlinjen vid Marieberg och Råsnäs föreslås verksamhetsområden för besöksanläggningar och grönstråk. Vid Tegelviken möjliggörs en utveckling av småbåtshamnen och nya bostäder.

Längs med Motalavikens södra strand föreslås en omvandling av verksamheter till bostäder, handel, service och verksamheter utan omgivningspåverkan. Längs med Motalavikens norra strand anges centrumändamål för bland annat bostäder, övernattning, kontor, handel och service.

Enligt planförslaget lämnas allmänt tillgängliga grönstråk längs med stränderna. Det bedöms ligga väl i linje med riksintresset att kommunens intention är att naturvärden ska beaktas, att säkerställa kopplingar till vattnet och att öka områdets attraktivitet som besöksmål. Friluftsinriktade byggnationer, anläggningar och verksamheter som kan bidra till att stärka upplevelsen och nyttjandet av området bör främjas. I den framtida fortsatta planeringen behöver utredas i vilken mån och omfattning en förtätning och stadsutveckling är lämpligt med avseende på riksintressets syfte och bevarandevärden.

Riksintresse för totalförsvarets militära del

Försvarsmakten, 3 kap. 9 § MB

Planområdet berörs i sin helhet av Försvarsmaktens riksintressen. MSA-ytor markerade i grönt, område med särskilt behov av hinderfrihet markerat i orange, stoppområden för höga objekt skrafferat i blått. Risk för bullerpåverkan utanför planområdet markerat i rosa, planområdesgränsen i rött.

Riksintressets syfte är att undvika påverkan på flygsäkerhet, radar- och sensorsystem samt totalförsvarets operativa förmåga. FÖPens planområde berörs av riksintressen för totalförsvaret. Det handlar sig om:

- MSA-yta¹⁹ för Malmens flottiljflygplats i Linköping
- Malmens flottiljflygplats, stoppområde för höga objekt
- MSA-yta för övnings- och flygverksamhet i Karlsborg
- Karlsborgsområdet, stoppområde för höga objekt
- Karlsborgsområdet, område med särskilt behov av hinderfrihet

¹⁹ MSA = Minimum Sector Altitude.

Bedömning av planförslaget

För hela Sverige gäller att Försvarmakten ska höras för objekt högre än 20 meter utanför tätort och högre än 45 meter inom tätort. Frågan kommer att beaktas vidare vid framtida detaljpanelläggning. Vid avvägningar mellan olika intressen ska totalförsvarets riksintressen ges företräde även då det gäller utvecklingen av tätorter.

Förutsatt att kommunen samverkar med Försvarmakten i ärenden som berör ett riksintresseområde för totalförsvarets militära del bedöms att Försvarmaktens intressen kommer att tillgodoses vid en utveckling av mark- och vattenanvändningen inom planområdet.

Riksintresse för kommunikationer, flyg

Transportstyrelsen, 3 kap. 8 § MB

Planområdet berörs i sin helhet av påverkansområde för MSA-yta för Linköpings City Airport, som är klassat som riksintresse för kommunikationer. Själva flygplatsen med tillhörande stoppområde för höga objekt ligger i Linköpings kommun.

Riksintressets syfte är att upprätthålla luftfartens funktioner och minimera risker för flygsäkerheten.

Bedömning av planförslaget

Inom MSA-ytan finns fastställda höjdgränser för höga objekt såsom byggnader, master eller vindkraftverk. Förutsatt att Motala kommun samverkar med Linköpings City Airport och Trafikverket bedöms en utveckling av mark- och vattenanvändningen inom planområdet inte riskera att hamna i konflikt med riksintresset. Frågan kommer att beaktas vidare vid framtida detaljplane- och bygglovsärenden.

Riksentresse för kommunikationer, väg

Transportstyrelsen, 3 kap. 8 § MB

Riksentresse för kommunikationer, väg, markerat i rosa. Planerad ny vägsträckning norr om Nykyrka markerat i orange, planområdesgränsen i rött.

Väg 50 (Jönköping–)Mjölby–Borlänge(–Falun) är klassat som riksentresse för kommunikationer. Vägen löper genom planområdet och beskrivs som prioriterat vägnät för godstransporter, för långväga personresor och är rekommenderad färdväg för farligt gods. Väg 50 ingår i det nationella stamvägnätet, är en del i det utpekade kollektivtrafiknätet och utgör en viktig förbindelse till E4.

Norr om planområdet planeras det en ombyggnad av riksväg 50 till en 2+1 väg mellan Nykyrka och Brattebo. Vägen utgör en viktig koppling av Motala med omvärlden norr- och söderut och stärker Motala kommuns möjlighet till att integreras i arbets-, bostads- och studiemarknaderna på regional nivå.

Bedömning av planförslaget

Förväntad ökad trafikaltersring bör utredas i samband med framtagande av nya detaljplaner inom planområdet för att kunna avgöra ifall det krävs åtgärder vid på- och avfarter från väg 50.

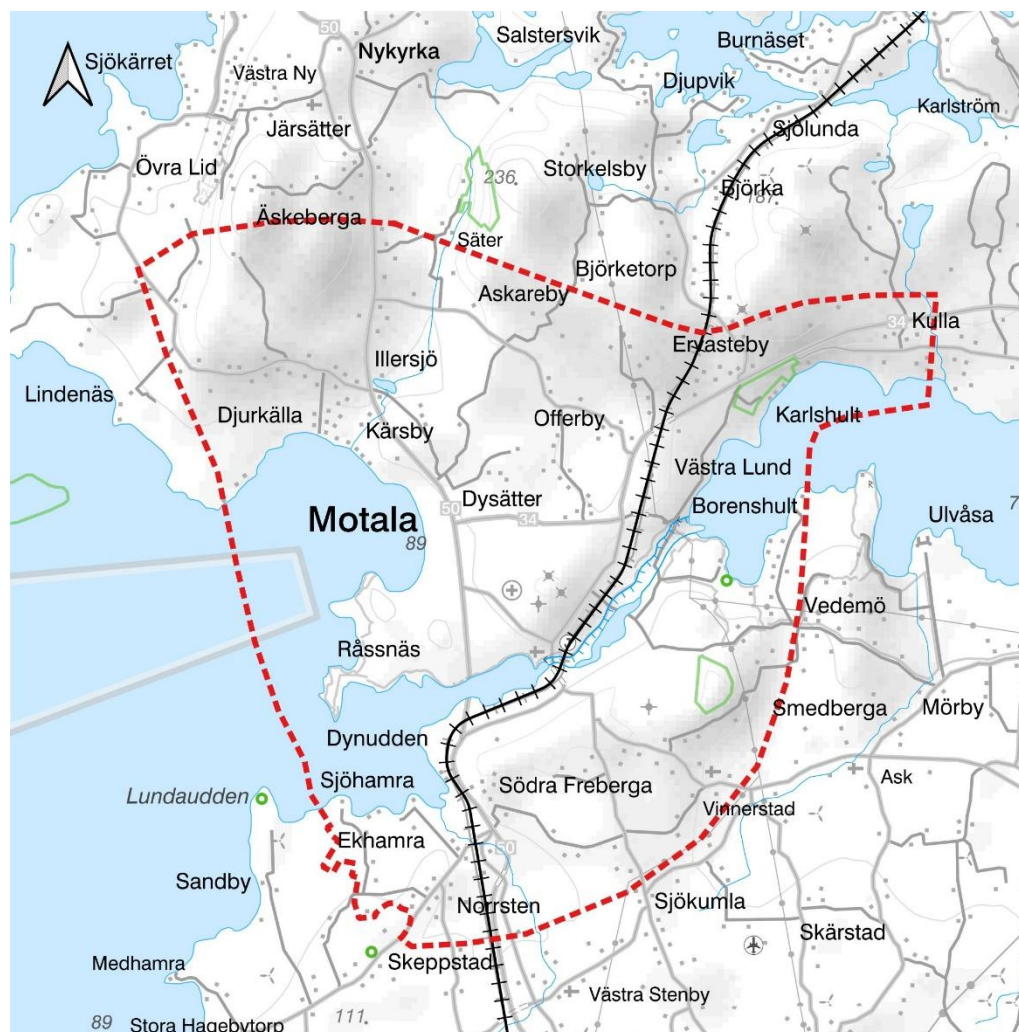
I framtida planprogram och detaljplaner behöver i varje enskilt fall utredas vilka hänsyn som behöver tas avseende vägens bullerpåverkan och eventuella risker avseende luftföroreningar som kan härledas till vägtrafiken. Byggnationen av Motalabron har bidragit till en minskning av tunga transporter och därmed förknippad miljöpåverkan och en förbättring av trafiksäkerheten lokalt i tätorten.

Större trafikleder, så som riksväg 50 som löper tvärs genom planområdet, utgör barriärer i Motala tätort. Det bedöms som angeläget att framtida detaljplanering inte endast sker utifrån bilismens behov utan även utifrån oskyddade trafikanters perspektiv. Det krävs aktiva insatser från kommunens sida för att bygga bort barriäreffekter och verka för att kommuninvånare kommer att välja andra sätt att resa på än bilen.

Se även under rubriken *Riksintresse för kommunikationer, järnväg – Bedömning av planförslaget*.

Riksintresse för kommunikationer, järnväg

Transportstyrelsen, 3 kap. 8 § MB

Riksintresse för kommunikationer, järnväg, markerat i svart, planområdesgränsen i rött.

Storvik-Mjölby, Godsstråket genom Bergslagen är inte endast av riksintresse utan har även internationell betydelse. Järnvägsstråket är, precis som riksväg 50 och riksväg 34, av strategisk betydelse för Motala kommuns fortsatta tillväxt. För närvarande bygger Trafikverket om järnvägsstråket till ett dubbelspår mellan Motala och Hallsberg.

Från kommunens sida finns det önskemål om att kunna nyttja spåret för regiontåg norrut i framtiden.

Bedömning av planförslaget

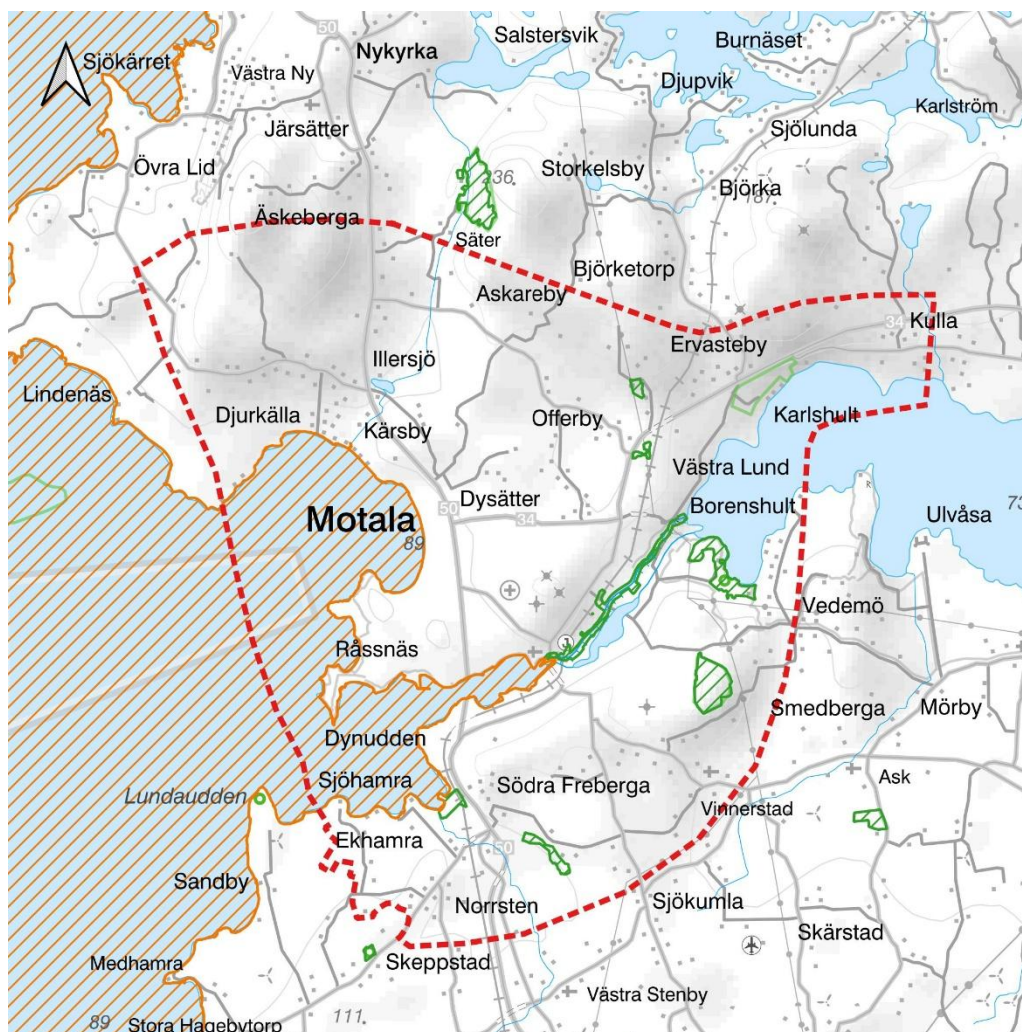
I framtida planprogram och detaljplaner behöver i varje enskilt fall utredas vilka hänsyn som behöver tas avseende järnvägens påverkan i form av buller och vibrationer.

Precis som de större trafiklederna som löper tvärs genom planområdet, utgör även järnvägsspåret en barriär i Motala tätort. Det bedöms som angeläget att i framtida planprogram och detaljplaner planera markanvändningen på så vis att människors bilberoende minskar. Det krävs aktiva insatser från kommunens sida för att bygga bort barriäreffekter och verka för att kommuninvånare kan ta sig mellan olika målpunkter såsom bostäder, kommunal och kommersiell service. Dessa "insatser" kan vara dels att olika samhällsfunktioners placering styrs utifrån de befintliga barriärerna eller att dessa avhjälpas genom ett väl utbyggt gång- och cykelvägnät med säkra övergångar.

Det bedöms därför som positivt att FÖPen anger flera ställningstaganden om att skapa säkra gång- och cykelvägar genom att bland annat bygga bort barriärer.

Natura 2000

Naturvårdsverket, 7 kap. 27–29 § MB

Av kommunen justerade Natura 2000-område (SPA+SCI) skrafferat i orange, Natura 2000-områden (SCI) skrafferade i grönt, planområdesgränsen markerat i rött.

Natura 2000-områden har särskilda skydds- eller bevarandevärden ur ett EU-perspektiv. För att inte skada naturvärdena eller utpekade arter i området krävs tillstånd för verksamheter/ åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka Natura 2000-området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen, oavsett var källan till störningen ligger geografiskt²⁰.

²⁰ MB 7 kap. 27–29 §§

Vättern (östra) SE0230268 (SPA/SCI)

Vättern är klassat som Natura 2000-område, både utifrån fågeldirektivet SPA och art- och habitatdirektivet SCI. Den geografiska avgränsningen för SPA respektive SCI området skiljer sig något.

Vättern är en stor klarvattensjö med ett stort djup som är unik i ett europeiskt perspektiv. Den har en mycket speciell fauna med 31 fiskarter, och en hel del arter av reliktkaraktär. Från Illersjön norr om riksväg 50 vid Vätterns strand rinner Kårsbyån. Ån är en av få platser på Vätterns östra sida där öring leker. Det har pågått restaureringsarbete av ån sedan 1990-talet och idag leker regelbundet ett 30-tal fiskar i dess strömmar. Den återställda ån har ett högt naturvärde och dess mynning ingår i Natura 2000-området, Vättern (östra).

Kommunen har, utifrån Natura 2000-områdenas skydds- och bevarandevärden, tagit fram förslag till justerad avgränsning av Natura 2000-området.

Göta kanal (Vättern-Roxen) SE0230391 (SCI)

Syftet med Natura 2000-området Göta kanal är att bevara och vidareutveckla naturvärden knutna till samtliga ingående arter och naturtyper enligt art- och habitatdirektivet. Särskild prioritet i bevarandearbetet har hålträdsklokrypare.

Längs med hela Göta kanal finns alléer och andra lövträdsmiljöer med ädla lövträd så som lönn, alm, ek och lind. Många av träden har håligheter av stort intresse för bland annat fåglar, fladdermöss och insekter. I och med att området har en lång sträckning utgör det en viktig spridningskorridor för växt- och djurarter.

Natura 2000-området består av flera delsträckor längs Göta kanal, varav en av delsträckorna går genom planområdet, det vill säga genom Motala tätort, mellan Boren och fram till Vätterns mynning.

Kommunen har, utifrån Natura 2000-områdenas skydds- och bevarandevärden, tagit fram förslag till justerad avgränsning av Natura 2000-området. Föreslagen avgränsning följer strandlinjen med större noggrannhet än nuvarande områdesgräns för Natura 2000.

Sjöbo-Knäppan SE230087 (SCI)

Området utgörs av varierande naturtyper med öppna betesmarker, ädellövskog, lövsumpskog och kalkkärr. Den varierande naturen utgör en mycket värdefull miljö för den biologiska mångfalden. Här finns dokumenterade värden bland flera olika slags organismer, bland annat ett rikt fågelliv och en rik flora med flera kalkberoende orkidéer. Området är också viktigt för friluftslivet tack vare närheten till Motala tätort.

Staffanstorp SE0230084 (SCI)

Staffanstorp strax öster om Motala tätort utgör en mycket värdefull och skyddsvärd naturmiljö. Här finns geologiskt intressanta bildningar, en omväxlande vegetation med en artrik flora och fauna, grundvattensjöar med en intressant

vattenkemi och stora värden för friluftslivet. Området ligger i den sydöstra delen av Motala tätort och har på grund av det korta avståndet till tätorten höga värden som område för närrekreation.

Hilltorps kalkkärr SE0230348 (SCI)

Områdets bevarandevärden är knutna till följande naturtyper:

- lövsumpskog
- nordlig ädellövskog
- rikkärr
- fuktängar

Inom Natura 2000-området prioriteras naturtypen öppna och hävdade rikkärr samt Natura 2000-arterna kalkkärrsgrynsnäcka samt smalgrynsnäcka. Naturvärden som främst ska bevaras och utvecklas i området är en naturlig hydrologi utan betydande negativ påverkan, öppna och hävdade rikkärssytor samt en halvöppen naturskog med inslag av ask och sälg.

I Natura 2000-områdets bevarandeplan anges en "ny avgränsning" för området, som i västra änden skiljer sig från GIS-underlaget Länsstyrelsen tillhandahållit. I FÖPen redovisas den "gamla" avgränsningen.

Södra Freberga-Jerusalemsviken SE0230386 (SCI)

Område med betesmark, rikkärr och sumpskog. Bortsett från sumpskogen är betesmarken över lag öppen med inslag av ädellövträd som ek, alm, ask och lönn. Andra exempel på trädslag är al, hägg, rönn och vildapel. Bland buskar kan nämnas hagtorn, nyponrosor, en och slån. I området finns också en rik flora som är knuten till hävdade betesmarker och till rikkärrmiljön.

Soldatängen Motala (SE0230300) (SCI)

Ett stort antal rödlistade arter så som bland annat kärlväxter och fjärilar har noterats i området. Främsta bevarandesyftet för Natura 2000-området har silikatgräsmarker och slätterängarna inom området. För områdets bevarande är en kontinuitet i form av hävd genom bete, fagning, slätter, höbärgning och efterbete viktigt, samt att en igenväxning hindras genom röjning.

Petersborg (SE0230347) (SCI)

Prioriterade bevarandevärden: Syftet med Natura 2000-området Petersborg är att skydda silikatgräsmarken och den trädklädda betesmarken. Silikatgräsmarken är artrik med flertalet rödlistade arter i form av bland annat växter och fjärilar. Den trädklädda betesmarken hyser den hotade arten trumgräshoppan, men skyddas även för att det finns potentiella jätteträd i området. För områdets bevarandevärden är en fortsatt hävd och röjning avgörande.

Bedömning av planförslaget

En översyn av Natura 2000-området Vätterns avgränsning föreslås ske separat och måste ske i dialog med Länsstyrelsen. Det är Länsstyrelsen som bör ta fram ett underlag som visar på varför det finns ett behov av att revidera Natura 2000-områdets avgränsning. Ett argument kan vara att avgränsningen för området har

gjorts schematiskt och att kommunen därför önskar en större tydlighet var gränsen för Natura 2000-området ska dras. Det är dock regeringen som fattar de formella besluten om att bilda, utöka eller minska Natura 2000-områden.

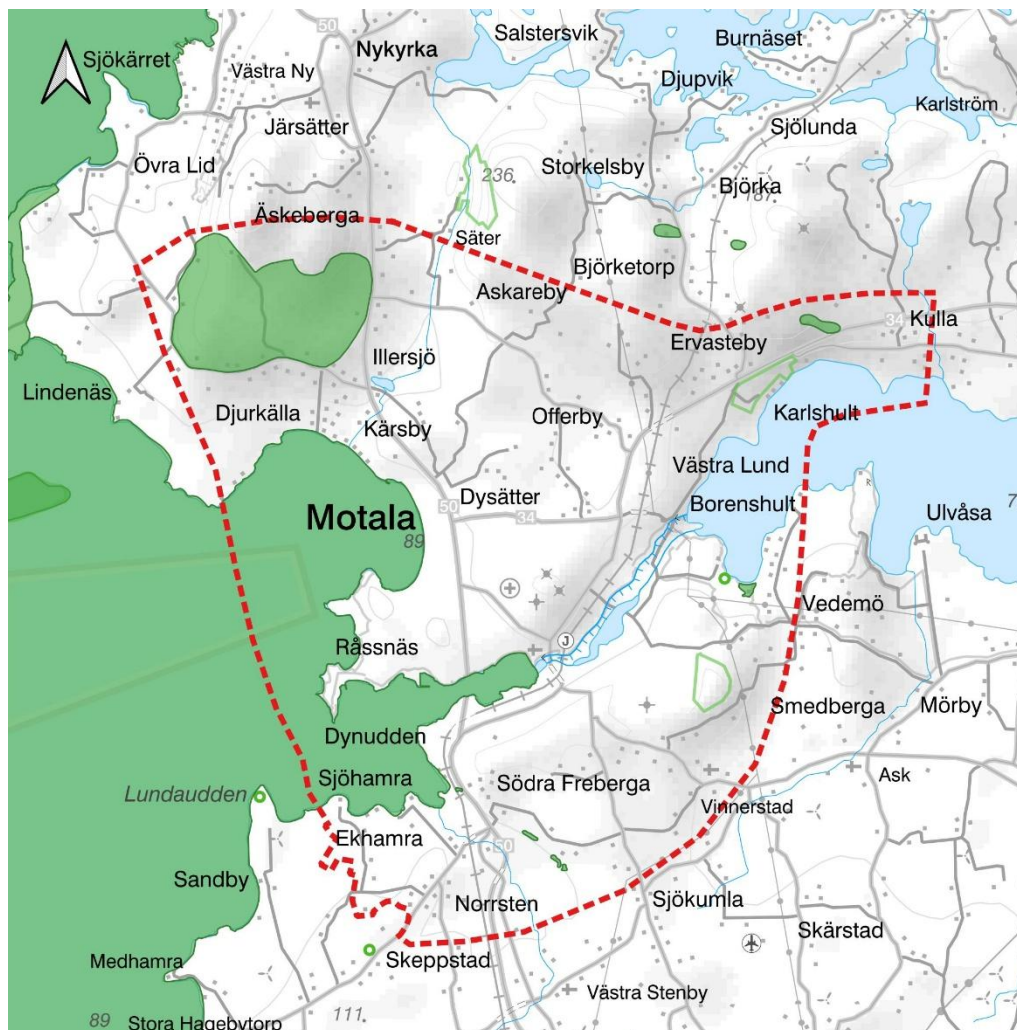
I framtida planprogram och detaljplaner, inom eller i anslutning till Natura 2000-områden, behöver det utredas vilka hänsyn som måste tas avseende områdets skydds- eller bevarandevärden. För åtgärder som påtagligt påverkar skydds- och/eller bevarandevärden eller utpekade arter inom ett Natura 2000-område kommer det att krävas tillstånd enligt 7 kap. 28 a–29 §§ MB.

Det bedöms som positivt att det genom FÖPens utvecklingsinriktning föreslås grönstråk i anslutning till flera av Natura 2000-områdena inom planområdet, samt att vissa av områdena sammanlänkas tack vare grönstråken. På så vis möjliggörs spridningskorridorer som motverkar fragmenteringen av sammanhängande natur/grönområden i landskapet. En sammanhängande blå- och grönstruktur bedöms som positivt för att bevara goda förutsättningar för biodiversitet, ekosystemtjänster och rekreativa värden.

Längs med de delsträckor längs med Vätterns strand som den befintliga bebyggelsen inte går ända fram till strandkanten föreslås att undersökas om remsan av grönområde/park kan breddas.

Riksintresse för Naturvård

Naturvårdsverket, 3 kap. 6 § MB

Riksintresseområden för Naturvård visas som gröna ytor, planområdesgränsen markerat i rött. Skillnaden till gällande riksintresseområde för Vättern och föreslagen ny gräns är utifrån kartbildens skala marginell.

Vättern

Riksintressets avgränsning följer Vätterns strandlinje. Sjön Vättern kännetecknas av mycket kallt vatten med goda förutsättningar för ett stort antal fiskarter. Sjöbäckenet har uppstått genom förkastningsrörelser i berggrunden och är upp till 128 meter djupt.²¹ Bevarandevärdena är till stor del knutna till sjöns goda vattenkvalitet.

Kommunen har, utifrån riksintressets syfte och bevarandevärden, tagit fram ett förslag till ny avgränsning av riksintresset inom planområdet. Enligt kommunens förslag följer riksintressets avgränsning i större uträkning Vätterns strandlinje.

²¹ Registerblad NRO05001, Vättern, Riksintressant naturmiljö, Östergötlands län, Länsstyrelsen, 1986-09-29.

Bedömning av planförslaget

En översyn av riksintressets avgränsning föreslås ske separat och måste ske i dialog med Länsstyrelsen. Ett argument för framtida justering av riksintressets gräns kan vara att nuvarande avgränsningen är för schematiskt och att kommunen därför önskar en större tydlighet var gränsen för riksintresset ska dras.

Utsläpp i form av förorenat dagvatten från hårdgjorda ytor och näringsämnesläckage från skogs- och jordbruk, läckage från undermåliga enskilda avlopp, läckage från förorenade områden eller breddning av avloppsreningsverk är exempel som kan påverka riksintresset negativt. Även Försvarsmaktens verksamheter som inneburit utsläpp av förorenande ämnen till Vättern som till exempel P-FOS och bly står i konflikt med riksintresset för naturvård.

Vid exploatering och framtida detaljplanarbeten är det angeläget att frågan om rening av dagvatten beaktas redan tidigt i planeringsskedet. Generellt kan antas att en låg andel hårdgjorda ytor bidrar till att minimera påverkan på recipientens vattenkvalitet. Vid lokalt omhändertagande av dagvatten måste uteslutas att föroreningar inte riskerar att infiltreras till grundvattnet. I vissa fall, till exempel i samband med större parkeringsplatser, kan det vara motiverat att överväga anläggning av oljeavskiljare.

Det bedöms som positivt att det pågår ett arbete med att ta fram en Vattentjänstplan för kommunen. Inom ramen för vattentjänstplanen kommer kommunen att redovisa ett generellt arbetssätt för hur kommunen ska hantera en ökad mängd dagvatten inom sammanhållen bebyggelse.

Kommunens har tagit en rad ställningstaganden i FÖPen för Motala tätort som bedöms gå väl i hand med riksintressets bevarandevärden.

Djurkällaplatån

Djurkällaplatån är ett stort geologiskt intressant område. Naturvärdena i området kommer att finnas kvar om området undantas från ingrepp som till exempel täkt, anläggningar och bebyggelse²².

Bedömning av planförslaget

I FÖPens markanvisningskarta pekar kommunen ut ett område för *mångfunktionell bebyggelse* längs med väg 1081. Det bedöms som önskvärt att kompletteringen av bebyggelsestrukturen längs med vägen sker på ett sätt så att tillgängligheten till området genom befintlig halv väg kvarstår.

Föreslagen gång- och cykelväg mellan Motala tätort och Nykyrka tangerar riksintresseområdet i öster och bedöms öka tillgängligheten för allmänheten till Djurkällaplatån.

²² Registerterblad NRO05017, Djurkällaplatån, Riksintressant naturmiljö, Östergötlands län, Länsstyrelsen, 1986-09-02

S Freberga

Riksintresseområdet för S Freberga kännetecknas av extramrikkärr som delats itu av järnvägen. Området väster om järnvägen ingår i Natura 2000-området - Södra Freberga-Jerusalemsviken. För att värna om dess värden behöver kärret hållas öppet genom bete eller röjning. Dikning, utfyllnad, schaktning och användning av bekämpningsmedel utgör hot mot kärret och de arter som finns i området.

Bedömning av planförslaget

Enligt FÖPens mark och vattenanvändningskarta anges ett gång- och cykelstråk som kommer att löpa längs med järnvägsbankens västra sida, dvs genom riksintresseområdet.

Inför projektering av gång- och cykelbanan bör utredas i vilken sträckning anläggandet av gång- och cykelstråket innebär minst skada på S Frebergas extremrikkärr, som redan i dagsläget fragmenterats genom järnvägens sträckning.

Det bör utredas ifall en sträckning av föreslagen gång- och cykelväg längre västerut kan innebära att hydrologin i rikkärret påverkas i mindre utsträckning.

Hilltorp

Riksintresseområdet för Hilltorp utgörs av tre kalkkärr och därtill knutna växtarter. För att värna om dess värden behöver kärret hållas öppet genom bete eller röjning. Dikning, utfyllnad, schaktning, anläggningar, uppodling och användning av bekämpningsmedel utgör hot mot kärret och dess naturvärden.

Bedömning av planförslaget

Området angränsar i nordost till områden som i FÖPen pekats ut som område för verksamhet med omgivningspåverkan. I den framtida fortsatta planeringen behöver utredas hur en negativ påverkan på riksintressets bevarandevärden kan undvikas vid en framtida utveckling av föreslagen markanvändning.

Knäppan

Riksintresseområdet för Knäppan kännetecknas av ett extremrikkärr med en mycket rik flora - främst orkidéer. De centrala partierna, som har en öppen karaktär, omges av en kantskog av björk och al. Det som utmärker kalkkärret är en stor artrikedom med avseende på bland annat ängsnycklar, blodnycklar och kärrknipprot. För att bevara områdets värden måste extremrikkärret hållas öppet genom bete eller röjning. Dikning, utfyllnad och schaktning utgör hot mot kärret och dess naturvärden.

Bedömning av planförslaget

Enligt planförslaget föreslås inte någon ändrad markanvändning inom eller i angränsning till området, vilket bedöms som positivt för områdets biologiska värden.

L Vänstern

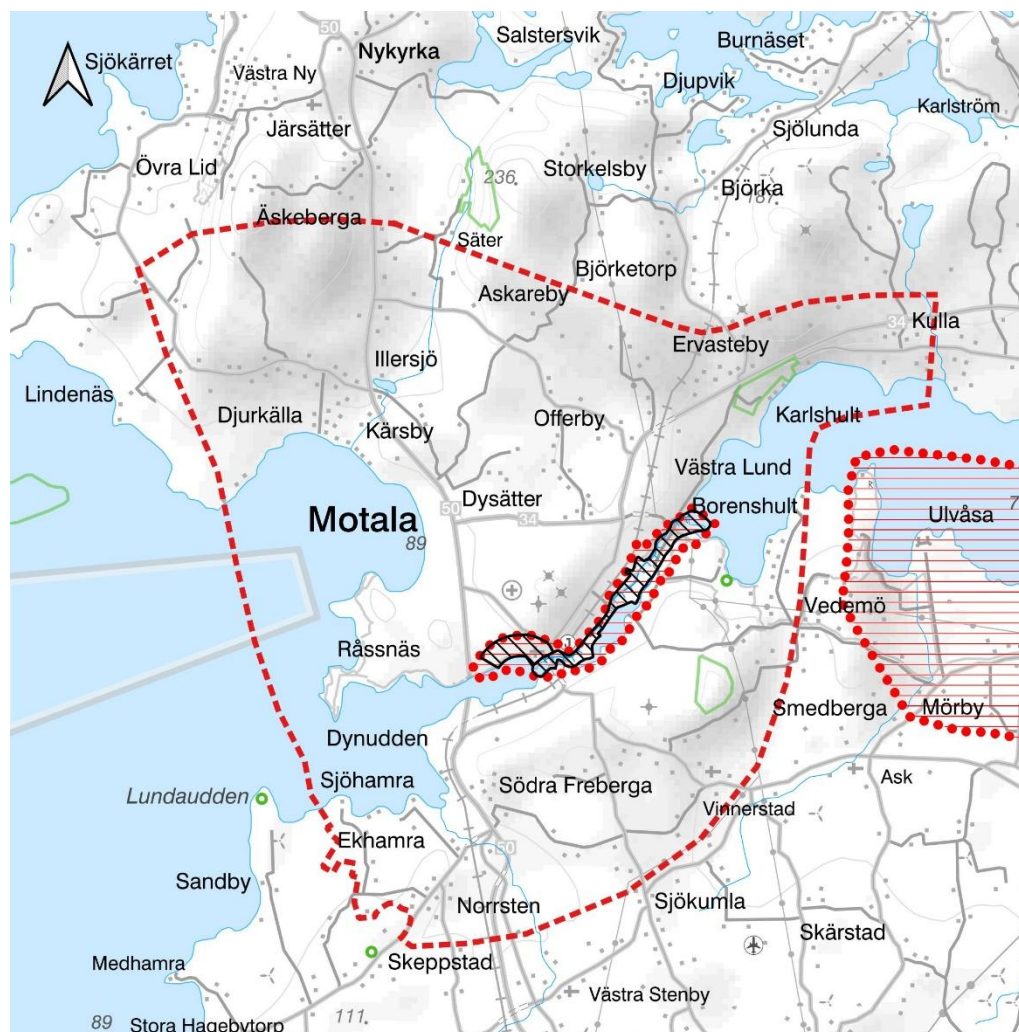
Intill Torvsjöns södra strandkant sträcker sig en moränrygg i öst-västlig riktning. Moränryggen är en av cirka 20 mer eller mindre mäktiga moränryggar som finns utspridda i skogsområdet mellan Boren och St Vänstern/-Salstern. Enligt riksintressets registerblad ska moränryggarna skyddas från ingrepp så som exempelvis täkt, schaktning, anläggningar och bebyggelse.

Bedömning av planförslaget

Ett genomförande av planförslaget bedöms inte medföra någon påverkan på riksintresset. Dock kan en exploatering av föreslaget område för verksamhet med omgivningspåverkan, längs med väg 34, sydväst om moränryggen innebära en påverkan på landskapsbilden.

Riksintresse för Kulturmiljövård

Riksantikvarieämbetet, 3 kap. 6 § MB

Riksintresseområden för Kulturmiljövården – Göta kanal, skrafferade i rött, kommunens förslag till ny justerad avgränsning av riksintresset skrafferat i svart, planområdesgränsen markerat i rött.

Göta kanal - Motala - Brunneby

En av Göta kanals delsträckor löper inom FÖPens planområde parallellt med Motala ström mellan Vättern och Boren. Göta kanal byggdes 1810 – 1832, är 190 kilometer lång och ingår i en 390 kilometer lång vattenväg tvärs genom Sverige, från Östersjön till Kattegatt. Göta kanal är Sveriges största byggnadsprojekt genom tiderna och är idag ett internationellt välkänt besöksmål med mer än tre miljoner besökare årligen.

Riksintressets uttalade bevarandevärden ligger i själva kanalmiljön med angränsande bebyggelse, industrimiljöer och landskap.

Följande värden²³ finns inom planområdet:

- Motala hamn med hamnmagasin och stenkajer
- Göta Kanalbolagets huvudkontor och slussvaktarboställen
- Storbron från 1783 över Strömmen
- Parkanläggning med Baltzar von Platens grav
- Motala verkstad, som anlades för kanalens behov
- Industribyggnader från 1800- och 1900-talen
- Äldre arbetarbostäder, bland annat "Långa raden"
- Bolagshuset
- Föreningshuset, Vårdshuset och Folkets hus
- Torrdockan med omgivande byggnader
- Borens hults slussstrappa med fem sammanbyggda slussar

En översyn och revidering av riksintresset Göta kanals avgränsning har genomförts i Västra Götalands län²⁴. Motala kommun önskar att så även ska ske för delsträckan som leder genom Motala kommun. Motala kommun har därför utifrån riksintressets syfte och bevarandevärden, tagit fram ett förslag till ny avgränsning inom planområdet.

Bedömning av planförslaget

I flera planärenden i detta område har det i omgångar påvisats att den geografiska avgränsningen av riksintresset inte relaterar till vad som är syftet med riksintresset i fråga och var dess faktiska värden är lokaliserade.

Nuvarande avgränsning för riksintresset omfattar såväl Göta kanal som Motala ström och den solfjäderformade bebyggelsestrukturen. Kommunen önskar en differentiering då bevarandevärdena skiljer sig åt längs med Göta kanal jämfört med Motala ström. Vidare föreslås att Motalas solfjädersform blir ett eget riksintresse.

En översyn av riksintressets avgränsning föreslås ske separat och måste ske i dialog med Länsstyrelsen. Ett argument för framtida justering av riksintressets gräns kan vara att nuvarande avgränsningen är för schematiskt och att kommunen därför önskar en större tydlighet var gränsen för riksintresset ska dras.

Under förutsättning att hänsyn tas till riksintressets bevarandevärden i samband med ändrad markanvändning och/eller bygglov bedöms planförslaget vara väl förenligt med riksintresset.

I det enskilda planärendet/bygglövsärendet bör övervägas om det kan vara motiverat med en visualisering av planerad åtgärd för att undersöka eventuell påverkan på olika siktstråk, landmärken såsom landskaps- och stadsbilden.

²³ Riksintressen för kulturmiljövärden, Östergötlands län (E), Riksantikvarieämbetet, 2016-02-05.

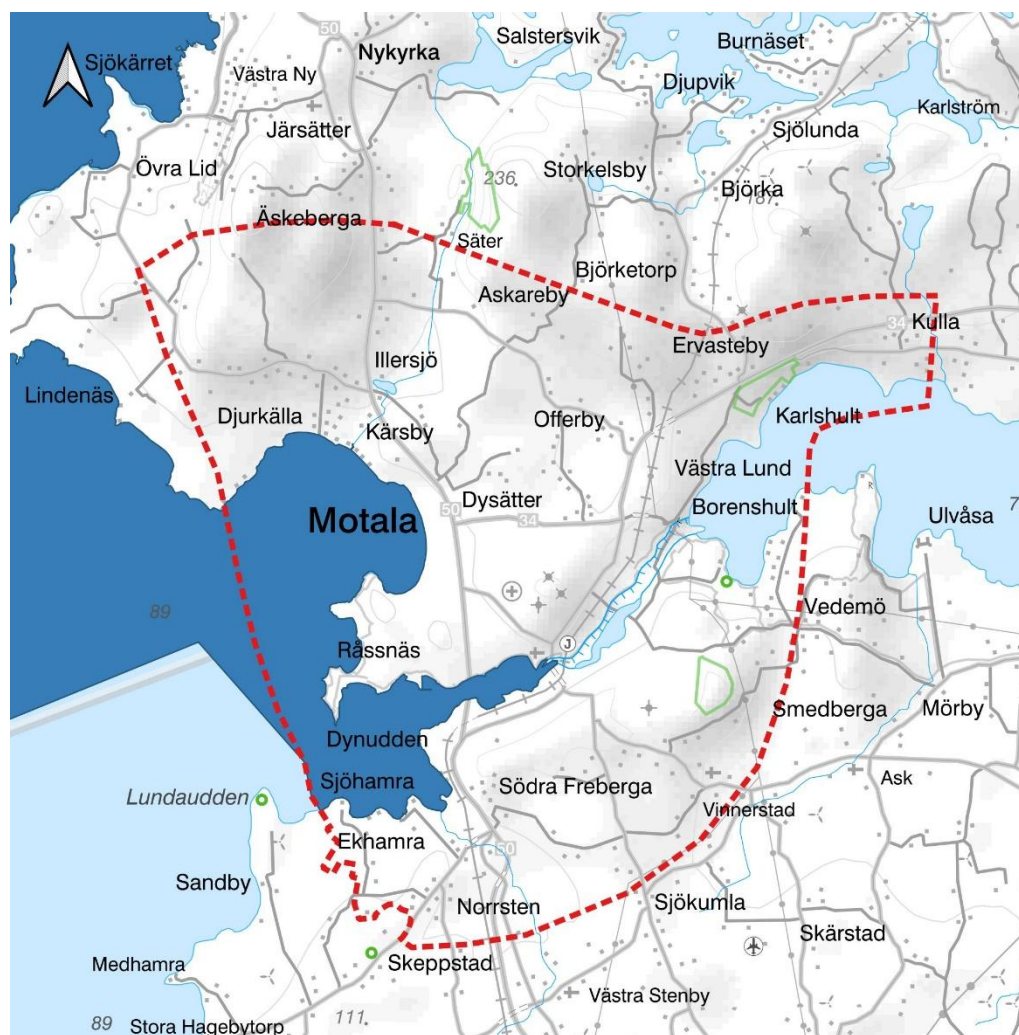
²⁴ Revidering av område av riksintresse för kulturmiljövärden inom Västra Götalands län, Dnr RAÄ-01545-2017, Riksantikvarieämbetet, 2022-09-14.

Bevarandevärden utöver utpekade riksintressen

I efterföljande textavsnitt beskrivs exempel på intressen som berör planområdet utöver utpekade riksintresseområden. I flera fall går de olika intresseområdena in i varandra eller har samma geografiska avgränsning.

Förslag till riksintresseområde för dricksvattenförsörjning

Hav- och Vattenmyndigheten, 3 kap. 5 § MB

Förslag till riksintresseområden för dricksvattenförsörjning inom Motala kommun markerat i mörkblått, planområdesgränsen markerat i rött.

Hav och Vattenmyndigheten har pekat ut 28 anläggningar som riksintresse för vattenförsörjning. Inom dessa områden får inga åtgärder vidtas som kan medföra påtaglig skada på vattenkvaliteten eller försvåra möjligheten att använda anläggningen för framtida vattenförsörjning.

Vättern är en av Sveriges viktigaste och största råvattentäkter, som för närvarande försörjer cirka 300 000 personer med dricksvatten i flera kommuner och angränsande län.

Sjön kännetecknas av att den är djup, kall och har ett unikt ekosystem, en hög vattenkvalitet med låga nivåer av föroreningar.

Vättern betraktas som en strategisk reserv för framtida dricksvattenbehov, inklusive som reservvatten för Mälardalen och det finns planer på att utöka distributionen till fler kommuner.

Motala kommun har som förslag att även Vättern ska klassas som riksintresse för dricksvattenanläggningar.

Bedömning av planförslaget

Dricksvatten är klassat som vårt viktigaste livsmedel och skyddet omfattar såväl råvattentäkter som reningsanläggningar. Med tanke på Vätterns betydelse som råvattentäckt bedöms det som ytterst angelägen att förhindra all form av negativ påverkan på vattenkvaliteten i Vättern, detta oavsett ifall sjön kommer att klassas som riksintresse eller ej.

Genomförandet och val av plats för framtida exploateringar behöver generellt ske med försiktighet så att Vätterns vattenkvalitet inte försämras. Se även under rubriken *Nationella utgångspunkter – Miljökvalitetsnormer – MKN för vatten*.

Vattnet i Vättern har en lång omsättningstid (60–70 år), vilket gör det extra sårbart för miljögifter inte bryts ner eller bryts ner långsamt.

Försvarmaktens verksamhet vid Karlsborgs flygfält bedöms utgöra ett motstridigt intresse sett till kommunens ambition om att Vättern ska pekas ut som riksintresse för dricksvattenanläggningar. Försvarmakten har för sin verksamhet i dagsläget ett miljötillstånd som tillåter utsläpp till luft, mark och vatten²⁵.

Vattenskyddsområden och vattentäkter

Vattenskyddsområden är upprättade för att skydda vårt dricksvatten mot föroreningar. De kan skydda både grundvatten och ytvatten. Vattenskyddsområden har en geografisk avgränsning och kan vara indelade i olika zoner. Kopplat till vattenskyddsområdet finns olika föreskrifter till skydd för vattnet. Det kan innebära begränsningar av hur marken får användas och hur kemikaliska produkter och avfall får hanteras.

Vättern är utpekad som vattenskyddsområde. Vattenskyddsområdet sträcker sig inom planområdet upp på land vid Kårsbyån, Rödbäcken, Djurkällabäcken, Illersjön och Sjöhamrabäcken.

Bedömning av planförslaget

Det bedöms som positivt att kommunen i sina ställningstaganden betonar vikten av att bevara kvantiteten och kvaliteten av råvatten. Vättern som ett av Sveriges största dricksvattentäkt är en aspekt som kommunen har i sin kontinuerliga samhällsplanering.

²⁵ Referens till miljötillståndet.

Rekommenderade farliga godsleder såsom riksväg 50, som går längs med samt korsar Vätterns vattenskyddsområde på fem ställen inom planområdet, utgör en potentiell risk för vattentäkten. Det bedöms därför som positivt att kommunen i FÖPen betonar vikten av att, till exempel genom fysiska hinder, minska riskerna för infiltration av farliga ämnen i marken.

I samband med framtida detaljplanläggning av områdena måste säkerställas att vattenförekomsterna, oavsett om de har klassats som dricksvattentäkt eller ej, inte ska påverkas negativt med avseende på vattnets kvalitet eller kvantitet. Planerade åtgärder får inte strida mot skyddsföreskrifterna för vattentäkterna. Möjlighet till uttag av dricksvatten bedöms som ett viktigt samhällsintresse såväl på kort sikt som ur ett långsiktigt perspektiv.

Kulturmiljö

Det finns en rad exempel på kulturhistoriskt intressanta platser inom planområdet som skyddas genom Kulturmiljölagen, KML (1988:950). Lagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader liksom fornlämningar, fornfynd, kyrkliga kulturminnen och vissa kulturföremål. Även ännu okända lämningar är skyddade. Dispens krävs enligt Kulturmiljölagen vid exploatering som innebär en påverkan på ett fornlämningsområde/en fornlämning. Utöver Kulturmiljölagen skyddas kulturmiljöer även genom Miljöbalken, Plan- och bygglagen, och Kulturminneslagen. Lagstiftningen är inte uttömmande men anger övergripande hur kulturmiljövärden ska hanteras²⁶.

På nationell nivå finns även miljömålssystemet, där målet *God bebyggd miljö* innehåller kärnindikatorn *Skyddad bebyggelse*. På regional nivå lyfter Region Östergötlands kulturplan (2020–2023) fram tillgängliggörandet av kulturarvet som en prioriterad fråga.

Motalas utveckling och historia

Landskapet kring Motala har redan varit bebott på den äldre stenåldern. Motalas historia som boplatz går tillbaka i minst 11 000 år då människor bosatte sig intill Vättern i höjd med utloppet av Motala ström. Motala tätort blev köping 1825 och fick därefter så småningom 1881 stadsprivilegier. Under 1800-talet gick Motala från kyrkby till industristad.

Inom planområdet finns kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader som berättar om stadens utveckling och historia. Staden karakteriseras av industrialismens bebyggelse med viktiga inslag som Baltzar von Platens solfjäderformade stadsplan, radiomasterna, Motala verkstad, Motala Ström, Varamonstranden och utblickarna mot Vättern²⁷.

²⁶ Kulturmiljöprogram, Motala kommun, 2022-11-14.

²⁷ Miljökonsekvensbeskrivning för Översiktsplan 2040, Motala kommun, 2021-06-04.

Byggnadsminnen

- Rundradiostationen på Bondebacken
- Gamla Folkets Hus

Kulturrehistoriskt värdefulla byggnader, miljöer och anläggningar kan skyddas som byggnadsminnen. Byggnadsminnen har stor betydelse för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle.

Det finns enskilda byggnadsminnen och statliga byggnadsminnen. Båda byggnadsminnen i Motala kommun är enskilda.

Rundradiostationen

På Bondebacka centralt i Motala tätort ligger Rundradiostationen från 1927 som med sina två 120 meter höga radiomaster utgör ett välkänt landmärke i Motala. Rundradiostationen var på sin tid en av de starkaste långvågssändarna i Europa, är idag museum och en viktig plats som förmedlar besökare den tekniska och kulturella historien av radio i Sverige.

Rundradiostationen klassades 2014 som byggnadsminne och har lyfts som förslag att klassas som riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkliga kulturminnen

- Vinterstad kyrka
- Motala kyrka
- Lillkyrkan
- Charlottenborgskyrkan
- Råsnäskyrkan

Kyrkliga kulturminnen utgörs av kulturrehistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrktomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser och är skyddade enligt Kulturmiljölagens 4 kap. Det gäller alla kyrkor som invigdes, ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan innan 2000-01-01.

Skyddade kyrkliga anläggningar och byggnader finns upptagna i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Vissa kyrkomiljöer räknas som fornlämningar enligt Kulturmiljölagens 2 kap.

Bedömning

Risk för påverkan på områden och objekt som är skyddade enligt kulturmiljölagen behöver utredas mer i detalj i den fortsatta samhällsplaneringsprocessen. Om beslutade skyddsföreskrifter följs bedöms planförslaget inte ge någon negativ påverkan på de lagskyddade kulturmiljövårdena.

Vid framtida detaljplanläggning inom eller i anslutning till kulturrehistoriska områden/platser bör kommunen ställa höga krav på utformning och arkitektur med en noggrann avvägning avseende påverkan på landskaps- och stadsbilden. Exempelvis med hänsyn till siktstråk mot befintliga landmärken så som kyrktorn eller andra kulturrehistorisk intressanta objekt.

I planärenden där det berörs byggnader som bedömts som särskilt värdefulla kan det vara motiverat att gestaltungsprogram tas fram och att byggnader erhåller skydds- och varsamhetsbestämmelser i detaljplanen.

Kommuner ska i sin översiktliga planering redovisa byggnadsverk, allmänna platser och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla sett till kulturmiljön. De tre kategorierna definieras i plan- och bygglagen 8 kap 13 §. Kommunerna ska beakta det lokala och regionala perspektivet vid sin redovisning. Syftet med att beskriva värdefulla kulturmiljöer är att säkerställa att dessa bevaras och används på ett hållbart sätt. Kravet gäller för översiktsplaner som startas efter den 1 december 2025, stärker kulturmiljöns roll i planerings- och byggprocesser och ger kommunerna ett ökat ansvar avseende framtagande av planeringsunderlagens innehåll.

Det finns ett stort kunskapsunderlag i form av olika kulturhistoriska inventeringar för Motala tätort. Det bedöms som positivt att Motala kommun för närvarande arbetar med att sammanställa underlaget i form av en interaktiv och för allmänheten tillgänglig karta som kan uppdateras allteftersom. Inför FÖPens antagande föreslås FÖPen kompletteras med en länk till kartan kring kulturmiljön.

Naturmiljö

Följande områden eller objekt som har särskilda naturvärden finns inom planområdet och är skyddade enligt 7 kap. MB:

- naturreservat
- naturminne
- biotopskyddsområde
- strandskydd
- vattenskyddsområde

Skyddsbestämmelsernas syfte är att skydda objektets eller områdets bevarandevärden från negativ påverkan, oavsett om planerad åtgärd innebär en direkt eller indirekt påverkan och utförs inom eller utanför det skyddade området.

Naturreservat

Planområdet berörs av tre Naturreservat: Karshult, Staffanstorp och Sjöbo-Knäppen som är ett kommunalt reservat. Enligt FÖPens markanvändningskarta föreslås:

- två nya bostadsområden med mångfunktionell bebyggelse i anslutning till naturreservatet Sjöbo-Knäppen.
- utveckling av bostäder, förtätning av bostäder och mångfunktionell bebyggelse norr om naturreservatet Staffanstorp och längs med naturreservatets västra gräns fortsatt markanvändning för idrottsändamål.
- verksamheter (ej specificerade) norr om Karshults naturreservat och sydost om Staffanstorp.

Bedömning av planförslaget

Att förbättra tillgängligheten för allmänheten till reservaten kan vara förknippat med en ökad påverkan på störningskänsliga arter.

Det finns särskilda reservatsföreskrifter för respektive naturreservat. Förutsatt att föreskrifterna följs bedöms en utveckling av planområdet inte ligga i konflikt med naturreservatens bevarandevärden. Med fler boende och fler besökare i området kan det finnas ett större behov av tydlig information om vilka regler som gäller för respektive reservat och varför.

Sett till rekreativa värden och bevarandet av biologisk mångfald bedöms det som positivt att kommunen föreslår att bilda fler naturreservat inom planområdet.

Naturminne

Ett särpräglad naturföremål, som exempelvis stora träd, flyttblock eller jättegrutor, får enligt 7 kap. 10 § MB av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne, om det behöver skyddas eller vårdas särskilt.

Enligt 7 kap. 7 § fjärde stycket miljöbalken får ett beslut om upphävande endast meddelas om intrånget i naturvärdet kompenseras i skälig utsträckning inom det markområde som omger naturföremålet och ingår i naturminnet, i närheten av naturminnet eller i något annat område.

Enligt Naturvårdsverkets karttjänst²⁸ finns det ett naturminne inom planområdet. Det är en ek som står längs med strandkanten på Mariebergsudden.

Bedömning av planförslaget

Generellt vid påverkan eller risk för påverkan av naturvärden som har ett lagskydd, är utgångspunkten att respektive lagar och beslutade skyddsföreskrifter ska följas.

Det bedöms som positivt att planförslaget anger grönområde som markanvändning, samt att naturvärden inom området ska stärkas.

Biotopskydd och nyckelbiotoper

Det finns både ett generellt biotopskydd som innebär att alla biotoper av en viss typ skyddas och ett särskilt biotopskydd som innebär att ett speciellt objekt skyddas genom ett särskilt beslut. Särskilda biotopskyddsområden beslutas av länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller kommunen.

Exempel på generella biotopskydd är:

- allé
- källa med omgivande våtmark i jordbruksmark
- odlingsröse i jordbruksmark
- pilevallar
- småvatten och våtmark i jordbruksmark

²⁸ <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, 2026-01-12.

- stenmur och åkerholme i jordbruksmark

Med jordbruksmark menas här mark som används som åkermark, äng, naturbetesmark eller kultiverad betesmark, oavsett om fastigheten är taxerad som jordbruks enhet eller inte. Det kan även vara mark som ligger i träda.²⁹

Inom planområdet finns det följande biotopskydd som är skyddade genom det särskilda biotopskyddet:

Särskilda biotopskydd

Skogliga biotopskydd utgör ett formellt skydd för värdefulla livsmiljöer i skog. Skyddets syfte är att bevara biologisk mångfald och sällsynta arter. Inom planområdet finns tre skogliga biotopskydd:

- Kalkmarkskogar, 4.1 ha, SK24-2009
- Kalkmarkskogar, 5.2 ha, SK504-2005
- Källor med omgivande våtmarker, 1.1 ha, SK192-2000

Nyckelbiotoper

En nyckelbiotop är ett område i skogen som i och med sina höga naturvärden har en mycket stor betydelse för skogens växter och djur. I en nyckelbiotop kan det finnas hotade eller sällsynta arter som behöver området för sin överlevnad.³⁰ Följande nyckelbiotoper finns inom planområdet:

- Lövskogslund, 1.8 ha, N5235-1998
- Lövskogslund, 2.1 ha, N5787-1998
- Betad skog, 2.6 ha, N5990-1998
- Örtrika bäckdrag, 2.7 ha, N6332-1998
- Blandsumpskog, 2.1 ha, N5563-1998
- Lövnaturskog, 3.2 ha, N3548-1998
- Sekundär ädellövnaturskog, 1.6 ha, N8872-1997
- Lövskogslund, 3 ha, N8894-1997
- Alsumpskog, 2.1 ha, N8736-1997
- Ädellövskog, 0.8 ha, N331-2018
- Lövskogslund, 1.0 ha, N89-2018
- Lövskogslund, 0.5 ha, N2291-2005
- Bäckdal, 1.7 ha, N3402-1998
- Lövskogslund, 3.6 ha, N3767-1998
- Alsumpskog, 0.6 ha, N3671-1998
- Tallsumpskog, 2.1 ha, N8709-1997
- Lövskogslund, 1.8 ha, N274-1998
- Ädellövträd, 2.5 ha, N276-1998
- Lövskogslund, 3.2 ha, N277-1998
- Strandskog, 4.4 ha, N273-1998

²⁹ 7 kap. 11 § MB.

³⁰ www.skogsstyrelsen.se, 2026-04-15.

- Lövsumpskog, 0.9 ha, N8439-1997
- Gransumpskog, 8.4 ha, N8074-1997
- Ädellövskog, 6.7 ha, N8662-1997
- Sekundär ädellövnaturskog, 2.5 ha, N8399-1997
- Rikkärr eller kalkkärr, 2.5 ha, N7723-1998
- Rikkärr eller kalkkärr, 0.9 ha, N7725-1998
- Rikkärr eller kalkkärr, 0.9 ha, N7701-1998
- Kalkbarrskog, 4.0 ha, N910-1999
- Alsumpskog, 1.2 ha, N911-1999

Bedömning av planförslaget

I de fall det generella biotopskyddet, något av de utpekade biotopskydden eller nyckelbiotoper berörs i bygglovsärenden eller vid framtagande av nya detaljplaner kommer frågan, om hur respektive bevarandevärde ska beaktas, undersökas vidare.

Det bedöms generellt som önskvärt att inte föreslå åtgärder som förutsätter ingrepp i något biotopskydd eller nyckelbiotop. Om det uppstår behov av att göra åverkan på ett biotopskydd ska dispens sökas hos länsstyrelsen redan i tidigt planskede.

Det bedöms som positivt om kommunen kan verka för att kompensationsåtgärder genomförs i de fall som naturvärden påverkas negativt.

Ängs- och betesmarksinventering

Enligt Jordbruksverkets kartdatabas TUVa har det genomförts en rad ängs- och betesmarksinventeringar inom Motala kommun. Flera av de inventerade områdena ligger inom planområdet.

Bedömning av planförslaget

Risk för påverkan på skyddade arter som är knutna till ängs- och betesmarker behöver utredas vidare och mer i detalj i den fortsatta samhällsplaneringsprocessen. Flera av de inventerade områdena sammanfaller nämligen med områden som enligt planförslaget pekas ut som mångfunktionell bebyggelse eller verksamhetsområden.

Naturvårdsprogram

Naturvårdsprogrammet för Motala kommun beskriver värdefulla naturområden utifrån biologiska och geologiska värden. Med hjälp av en digital kartdatabas redovisar naturvårdsprogrammet en beskrivning för varje objekt. Objekten är graderade som nationellt, regionalt, kommunalt eller lokalt intresse.

Naturvårdsprogrammet anger mål och ambitioner för det kommunala naturvårdsarbetet och beskriver behovet av riktade insatser som behövs för att bevara och utveckla en rik och varierad natur.

Bedömning av planförslaget

Naturvårdsprogrammet för Motala kommun bedöms som ett viktigt planeringsunderlag i arbetet med att bevara och utveckla de natur- och kulturmiljöer som finns i kommunen. Det bedöms som viktigt att naturvårdsprogrammet används som ett planeringsunderlag i framtida detaljplaneärenden.

Naturvärde

Inom planområdet finns 44 skogliga naturvärdesobjekt, så som t.ex. ädellövskogspartier, som kännetecknas av höga naturvärden, men som vid Skogsstyrelsens inventering inte uppfyllt kriterierna för att klassas som nyckelbiotop.

Bedömning av planförslaget

Genom att visa hänsyn och bevara de värden som finns kan områdena i fråga eventuellt uppnå kriterierna för att klassas som nyckelbiotop på lång sikt.

Sumpskog

Inom planområdet finns det 21 sumpskogspartier. Gemensamt för dessa är att det i regel finns höga naturvärden knutna till dessa miljöer.

Några av sumpskogsområdena sammanfaller i FÖPens markanvändningskarta med områden som pekats ut som grönområde/park eller naturområde.

Bedömning av planförslaget

Planförslagets generella ställningstagande är att hänsyn ska tas till de natur- och kulturvärden som finns samt att områdena i fråga ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada områdenas värden. Det bedöms som viktigt att:

- bevara och restaurera befintliga våtmarker och sumpskogar för att stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- identifiera och utveckla potentiella våtmarksområden som framgår av kommunens kartläggning.
- säkerställa att exploatering inte leder till förlust av våtmarker eller försämrad vattenkvalitet.
- främja samverkan med markägare och myndigheter för att skapa långsiktigt skydd och skötsel av dessa naturmiljöer.

Strandskydd

Strandskyddet är till för att värna växt- och djurlivet och den biologiska mångfalden samtidigt som det ska tillgängliggöra strandzoner för allmänheten.

Det generella strandskyddet gäller vid hav, sjöar och vattendrag i hela landet, enligt 7 kap. 13 § MB. Det omfattar i regel land- och vattenområden 100 meter på land och 100 meter ut i vattnet från strandlinjen. För delar av Vätterns, Borens och Göta kanals stränder är strandskyddet utökat till 150 meter. Inom stora delar av Motala tätort är strandskyddet upphävt, men återinträder och

behöver upphävas på nytt, vid ändrad markanvändning i samband med att nya detaljplaner tas fram.

Strandskyddet i sig utgör inte ett absolut hinder mot exploatering. En bedömning måste dock göras i varje enskilt fall huruvida åtgärden är förenlig med strandskyddets syften och om det finns särskilda skäl för att upphäva strandskyddet eller att medge dispens. Vilka särskilda skäl som kan göras gällande redovisas i 7 kap. 18 c – d §§ MB.

Kommunerna har huvudansvaret för dispensprövningar av strandskyddet och kan upphäva strandskyddet i samband med detaljplaneläggning. Länsstyrelsen beslutar om dispenser och upphävanden i de fall som rör försvarsanläggningar, allmänna vägar och järnvägar samt skyddade områden som fastställts av annan instans än kommunen.

Samtliga dispenser och upphävanden som beviljas av kommunen granskas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen har möjlighet att överpröva kommunens dispensbeslutet och handlägger dispensärenden som överklagats.

Bedömning av planförslaget

I den fortsatta fysiska planeringen kan det komma att krävas kompletterande inventeringar och underlag. Det kan till exempel handla om naturvärdes- och artinventeringar, utredningar gällande fornlämningar, hanteringen av dagvatten och geotekniska förhållanden. Likaså behöver kunna visas hur frågan om vatten och avlopp kan lösas.

Ett genomförande av FÖPens planförslag förutsätter på flera platser, såvida åtgärderna inte inryms i gällande detaljplaner, dispens eller upphävande av strandskyddet. Ställningstagandet om att allmänna intressen ska gå före privata intressen vid utvecklingen av vattenmiljöer bedöms ligga väl i linje med ett av strandskyddets två syften - *att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden*. I samband med intrång i strandskyddet behöver även bevakas att strandskyddets andra syfte - *att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten* upprätthålls.

FÖPens utvecklingsinriktning föreslår utveckling av Motalas badstränder, båtbyggro med mera. Inom friluftsområden med störningskänsliga arter kan det vara motiverat att stänga av tillträdet för besökare längs med stränderna under vissa fåglars häckningstid.

Att strandskyddets beaktas i kommande detaljplaneläggning och lovgivning kommer att bevakas genom gällande lagstiftning.

Våtmarker

Följande tre våtmarker inom planområdet har tagits med i Sveriges myrskyddsplan som är ett led i att främja miljömålet Myllrande våtmarker:

- Hilltorpskärren
- Knäppans kalkkärr
- Södra Freberga

Våtmarker är viktiga för den biologiska mångfalden och bidrar till viktiga ekosystemtjänster. Sedan början av 1800-talet har dock stora arealer av våtmarker torrlagts. De våtmarker som finns kvar i landskapet idag har därför stor betydelse som habitat för våtmarksanknutna växt- och djurarter.

Våtmarker minskar klimatpåverkan genom att öka vattnets uppehållstid i landskapet och hålla kvar näringsämnen och miljöstörande ämnen. Med tanke på fler stora skyfall och fler torra perioder till följd av klimatförändringar, har våtmarker en viktig funktion som fördröjningsmagasin av vatten.

Särskilt värdefulla vatten

I syfte att uppnå det nationella miljö kvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag*, har ett antal sjöar och vattendrag som bedöms ha höga natur-, fisk/fiske- eller kulturvärden utpekats som nationellt särskilt värdefulla eller nationellt värdefulla.

Vättern är utpekad som särskilt värdefullt vatten med avseende på fisk och natur.

Motalaviken, Göta kanal, Motala ström och södra delen av sjön Boren är utpekad som särskilt värdefullt vatten med avseende på kultur.

Bedömning av planförslaget

Det bedöms som mycket positivt att kommunen har genomfört översiktliga inventeringar över potentiella områden för återskapandet av våtmarker, samt att vissa av områdena som kommunen avser att jobba vidare med ligger inom planområdet. Vidare bedöms det som positivt att kommunen sprider information till markägare avseende vilka möjligheter det finns för att söka bidrag för anläggningen av våtmarker.

Hotade djur- och växtarter

Hotade arter skyddas med stöd av 8 kap. MB och artskyddsförordningen (2017:845). Artskyddsbestämmelserna är en förbudslagstiftning som kan innebära förbud mot vissa åtgärder om de riskerar att påverka arter som finns listade i förordningens bilagor. Det är artens bevarandestatus som är den viktiga frågan och inte en viss ökad risk för enstaka exemplar av arten.

Bedömning av planförslaget

Det bedöms positivt att FÖPens planförslag särskilt hänvisar till att Motala kommun har pekat ut tio kommunala ansvarsarter. Arterna som har valts ut finns i regel i naturmiljöer som inte längre är så vanliga, på grund av exempelvis förändrat jordbruk eller exploatering. Flera av ansvarsarterna har observerats inom områden som har ett områdesskydd så som naturreservaten och Natura 2000-områdena Staffanstorps och S Freberga/ Jerusalemsviken.

FÖPens utvecklingsinriktning främjar arter som behöver riktade insatser för sin överlevnad och därmed även biologisk mångfald i ett större perspektiv. Förslaget till den övergripande grön- och blåstrukturen i sig är ett bra sätt att minska

fragmentering av naturområden i landskapet och bevara viktiga spridningsvägar mellan habitat.

Det är önskvärt att nybyggnation i första hand undviks i skyddade arters livsmiljöer samt att det i andra hand genomförs åtgärder för att helt ta bort eller åtminstone minska negativa effekter för skyddade arter. I regel krävs naturvärdes- och/eller specifika artinventeringar som underlag för att kunna bedöma ifall en planerad åtgärd riskerar att påverka skyddade arter.

Vidare kan det behöva utredas om det är möjligt att vidta tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att den planerade åtgärden ska kunna godkännas. I fall kriterierna för artskyddsförordningens 4 och 7, 14 §§ uppfylls, kan i vissa fall dispens erhållas av länsstyrelsen.

De nationella miljö kvalitetsmålen och regionala miljömål

De nationella miljö kvalitetsmålen

Sveriges riksdag har beslutat om 16 miljö kvalitetsmål för en hållbar samhällsutveckling. Miljö kvalitetsmålen syftar till att nuvarande och kommande generationer ska få en hälsosam och god miljö utifrån sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter. Många av miljö kvalitetsmålen kopplar till olika ekosystemtjänster.

Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för en hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Bedömning av planförslaget

För att närma sig miljömålet krävs globalt sett en kraftig minskning av utsläpp av växthusgaser.

Ställningstaganden i planförslaget gynnar ett hållbart resande och därmed en minskning av bilberoende och utsläpp av växthusgaser på flera plan:

- Tätortens utveckling föreslås bland annat ske genom förtätning och omvandling.
- Lanspråktagande av nya markområden sker i direkt anslutning till befintlig infrastruktur.
- Vid exploatering av nya områden ska en massbalans eftersträvas i möjligaste mån och masshanteringen ske lokalt för att minska transporter. Med förutseende strategier, tidigt i planeringsskedet, kan olika närbelägna projekt samordnas och lämpliga överskottsmassor från ett område användas i ett annat där det finns underskott av massor.
- Tätortens utveckling sker på så vis att barriäreffekten från riksvägen, järnvägen och Motala ström/Göta kanal minskas.
- En väl fungerande kollektivtrafik och på sikt regiontåg norrut samt strävan efter att vara en av landets främsta cykelkommuner. Fler boenden i sin tur innebär ett större underlag för kollektivtrafiken.
- Planerade satsningar på gång- och cykelvägar möjliggör dels cykelpendling till arbete, dels säkra skolvägar och dels att ta sig till och från andra vardagsgrömmål som inköp och fritidsaktiviteter.

- Strävan efter att vara en av landets främsta cykelkommuner.
- Pendelparkeringar och publika laddningspunkter för elfordon lokaliseras till större målpunkter i tätorten och längs med det större vägnätet.
- Kommunorganisationen övergår helt till fordon som drivs fossilfritt.

Vidare bedöms en välfungerande IT-infrastruktur kunna bidra till ett minskat bilberoende.

FÖPens ställningstagande om att gynna turismen och utvecklas som besöksmål står däremot i konflikt med miljömålet om en begränsad klimatpåverkan. Detta eftersom det kan antas att ett ökat antal besökare i kommunen även ökar bilresande.

Kommunen är positivt inställt till förnybara energikällor såsom sol- och vindkraftsanläggningar. Inom planområdet är det dock svårt att kombinera om tätorten långsiktigt ska ha möjlighet att växa. Solcellsanläggningar inom verksamhetsområden på exempelvis industribyggnaders tak bör främjas i det enskilda bygglovs- och detaljplaneärendet. Även mindre anläggningar på bostadshus i tätbebyggt område kan bidra till att främja miljömålet. Dock kan det i kulturhistoriskt intressanta miljöer finnas risk för en intressekonflikt sett till solcellers påverkan på stadsbilden och arkitekturen.

FÖPens ställningstaganden om att bygga ut fjärrvärmenätet vidare och att verka för en cirkulär resurshantering bedöms också ligga väl i linje med miljömålet.

Se även textavsnitt under rubriken *Klimatpåverkan och Klimatanpassning*.

Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Vägtrafik är en stor källa till luftföroreningar, framför allt i tätorter, men kan även uppstå genom eldning i exempelvis braskaminer.

Bedömning av planförslaget

Enligt senaste utförda mätningar av luftkvaliteten, som har utförts centralt i Motala tätort, klaras miljö kvalitetsnormerna, MKN för luft.

Inom områden i nära anslutning till större trafikleder, så som riksväg 50 bedöms det ändå relevant att utföra kontrollberäkningar i detaljplaneskedet för att säkerställa att MKN för utomhusluft inte överskrids.

Enligt planförslaget bevaras och utvecklas en grön- och blåstruktur med sammanhängande parker, natur- och grönområden. Dessa fungerar som en grön lunga och bidrar lokalt till en bättre luftkvalitet.

Se även textavsnitt under rubriken *Miljö kvalitetsnormer för luft*. De åtgärder som är positiva för miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*, är även positiva för miljö kvalitetsmålet *Frisk luft*.

Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenlednings-system, arkeologiska föremål och hållristningar.

Ämnen som bidrar till acceleration av försurningen av mark och vatten härrör från utsläpp framför allt från väg- och sjötrafik, värme- och elkraftverk, industrier samt jordbruk, såväl inom som utanför Sveriges gränser. Även intensivt skogsbruk kan minska markers naturliga buffringsförmåga och därmed bidra till en ökad markförsurning.

Bedömning av planförslaget

Sett till planområdet är det lantbruket, transporter och personbilstrafiken som i första hand bidrar till utsläpp av försurande ämnen. FÖPens ställningstaganden gynnar på flera plan ett minskat bilberoende vilket i sin tur gynnar miljömålet. Se även textavsnitt under rubriken *Begränsad klimatpåverkan*.

Vattenvårdande insatser (tex hästskovätmarker och skydds zoner längs med vattendrag och diken) som minskar näringsämnesläckage från jordbrukslandskapet kan främja miljömålet.

Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna. För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska.

Halterna av kvicksilver och bromerade flamskyddsmedel i fisk överskrider EU:s gränsvärden i Vättern precis som i övriga svenska vatten. För flera ämnen uppnås inte god kemisk status för Vättern. Det är giftiga ämnen som bland annat tungmetaller, dioxiner och PFOS. Föroreningar kan bland annat härstamma från:

- gammal industrimark
- atmosfärisk deposition (t.ex. kvicksilver)
- Försvarsmaktens verksamhet

Föroreningar kan spridas genom avrinning/infiltration i mark, grundvattenrörelser, biologiska processer eller mänskliga aktiviteter såsom exempelvis schaktning.

Inom Motala kommun finns ett stort antal potentiellt förorenade områden, så även inom FÖPens planområde. I kommunen sker generellt ett långsiktigt och

systematiskt arbete med att utreda och vid behov verka för att åtgärda förorenade områden.

Generellt gäller att:

- det kan förekomma föroreningar även i områden som inte tagits upp i länsstyrelsens ebh-stöd som potentiellt förorenade områden
- det inte är ovanligt att mark i samhällen är utfyllda med förorenade massor,
- det på mark i närheten av samhällen kan ha skett dumpning av förorenat avfall eller att det kan ha använts bekämpningsmedel där odling har skett,
- föroreningar i marken inte kan uteslutas bara för att området inte har varit bebyggt.

Exploatören är, ifall det till exempel i samband med schaktningsarbeten, upptäcks misstanke om föroreningar i marken, skyldig att omedelbart avbryta arbetena och genom en anmälan underrätta tillsynsmyndigheten, som i detta fall är kommunen.

Bedömning av planförslaget

Vilka sanerings- och efterbehandlingsåtgärder som eventuell krävs för berörda områden behöver utredas innan markanvändningen ändras. På platser där det finns risk för markföroreningar kommer framtida detaljplanering leda till att nya markmiljöundersökningar genomförs. Därför kan det antas att ett genomförande av FÖPens planförslag medför att berörda markområden kommer att saneras i snabbare takt än om ingen utveckling av markanvändningen hade skett. Därför bedöms planförslaget positivt för miljö kvalitetsmålet.

Även hantering av dagvatten är en viktig fråga sett till miljömålet. Reningsbehovet och dagvattnets påverkan på känsliga miljöer behöver utredas tidigt vid ändrad markanvändning så som nybyggnation.

Det är särskilt viktigt att grund- och ytvattenvattentäkterna skyddas från föroreningar som kan påverka kvaliteten på råvattnet och täkternas kapacitet. Exempelvis kan föroreningar föras med vid ytavrinning från hårdgjorda ytor, näringsämnesläckage från jord- och skogsbruk, trafikolyckor med farligt gods och utsläpp från undermåliga avloppsanläggningar.

Kommunen har ett aktivt arbete med att undersöka möjligheter att minimera den påverkan som bland annat PFAS har på primärt Rödbäcken, i förlängningen även Vättern.

Avverkning av träd och ökad hårdgörning av mark medför en ökning av föroreningar som släpps ut till Vättern. Vid rening av dagvatten och minimering av hårdgjorda ytor kan mängden föroreningar minimeras, men en ökning är ofrånkomlig när naturmark exploateras. Tätortens utveckling genom omvandling av redan ianspråktaga markområden i stället för exploatering av nya markområden bedöms därför som positivt.

Se även textavsnitt under rubriken *Bevarandevärden utöver utpekade riksintressen - Vattenskyddsområden och vattentäkter*.

Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Ozonskiktet har sakta återhämtat sig sedan användningen av ozonnedbrytande ämnen har begränsats, vilket har skett tack vare internationella överenskommelser. Dock finns tecken på att ozonskiktet i den lägre stratosfären fortsatt tunnas ut.

Bedömning av planförslaget

Privatpersoner och företag kan lämna in vitvaror på kommunens återvinningscentral på Tuddarp, där dessa omhändertas för att förhindra läckage av ozonnedbrytande ämnen så som köldmedier, klorerade lösningsmedel och lik-nande. Vitvaror kan även hämtas mot särskild avgift.

Mottagningsanläggning är *Elkretsen* som är en icke-vinstdrivande producentansvarsorganisation som arbetar för att hantera och återvinna elektriskt och elektroniskt avfall och batterier.

Elkretsens vision är att skapa en cirkulär ekonomi där resurser används på ett hållbart sätt. *Elkretsen* bidrar till att minska miljöpåverkan och främja återvinning och återanvändning av material.

Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Miljömålet avser att minska människors exponering för radioaktiva ämnen, elektromagnetisk strålning samt ultraviolett strålning.

Bedömning av planförslaget

Förutom från marken kan radon även frisättas från äldre byggnadsmaterial och vatten. Det bedöms därför som positivt att kommunen informerar kommuninvånare avseende radon på sin hemsida.

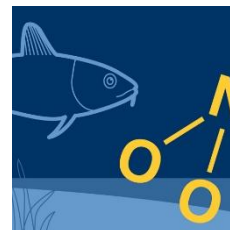
Vid uppförande och ändring av byggnader är byggherren ansvarig och kommunen tillsynsansvarig för att gränsvärdena för radon i inomhusmiljö inte överskrids. I brukningsskedet är fastighetsägaren ansvarig för att gränsvärdena inte överskrids.

Kommunens ställningstaganden avseende radon och gammastrålning bedöms gå väl i hand med miljömålet.

I samband med framtida projektering av miljöer där barn vistas varaktigt, såsom lekplatser, skol- och förskolemiljö finns generellt ett behov att ta barnens utsatt-het för ultraviolett strålning i beaktande.

Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Övergödning av mark och vatten orsakas dels av atmosfäriska nedfall i form av till exempel kväveoxider från biltrafik, sjöfart och kraftverk eller från läckage från jord- och skogsbruk, dels utsläpp från enskilda avlopp, reningsverk och industrier.

Bedömning av planförslaget

En övergång från enskilda avlopp till kommunal anslutning innebär en effektivare rening av näringsämnena, vilket är positivt för miljömålet.

I FÖPens markanvändningskarta har ett flertal platser pekats ut som *teknisk anläggning*, där kommunen avser en utveckling och förbättring av dagvattenhanteringen. Lokalt omhändertagande och fördröjning av dagvatten bedöms generellt som positivt för miljömålet. Dagvattenfrågan kommer behöva utredas i samband med att nya detaljplaner tas fram.

Där möjligt är det önskvärt att våtmarker återskapas/ restaureras i samband med att markområden detaljplanläggs och parker, natur- grön- och friluftsområden utvecklas. Kommunen bör aktivt arbeta för att informera privata markägare om eventuella möjligheter till bidrag för anläggandet eller återskapandet av våtmarker. Ytterligare vattenvårdande insatser (tex hästskovåtmarker och skydds zoner längs med vattendrag och diken) som minskar näringsämnesläckage från jordbrukslandskapet bör lyftas fram.

Det bedöms som positivt att en vattentjänstplan för Motala kommun är under framtagande. Vattentjänstplanen bedöms vara ett viktigt led i att värna om vattnets kvalitet i kommunens vattenförekomster.

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Djur- och växtarters livsmiljöer i sjöar och vattendrag påverkas av till exempel skogsbruk, jordbruk, industrier och vattenkraft.

Bedömning av planförslaget

Ett genomförande av planförslaget kan medföra negativa konsekvenser för miljömålet då en utbyggnad av båtbygggar, gästhamnen och en ökad omfattning av båttrafik och andra vattenanknutna fritidsaktiviteter kan bidra till en ökad spridning av invasiva arter. Invasiva arter så som exempelvis den större rovmärlan, signalkräftan, vandrarmusslan och vattenpest utgör ett hot mot det inhemska fisk- och musselbeståndet i Vättern. Se även textavsnitt under rubriken *Miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten*.

Ett kommunöverskridande arbete är i regel avgörande för hur lyckade åtgärderna, i syfte att gynna sjöars och vattendragens förutsättningar för en god ekologisk status, är. Åtgärder i syfte att uppnå miljömålet Ingen övergödning gynnar även miljömålet Levande sjöar och vattendrag.

Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Grusåsar och andra liknande formationer i landskapet spelar en viktig roll som dricksvattenresurs. Inrättandet av skyddsområden är ett viktigt verktyg för att skydda grundvattnet från föroreningar.

Planområdet berörs av sex grundvattenförekomster, två sedimentära berggrunder och ytterligare fyra i ett överliggande sand- och gruslager.

Sedimentär bergsförekomst:

- Ervasteby, WA10218583
- Motala-Klockrike, WA31160323

Sand och grusförekomst:

- WA74537039
- WA87456290
- WA74879796
- WA14501368

Bedömning av planförslaget

Lokalt omhändertagande av dagvatten kan med fördel ske genom infiltration och genom att rening sker i de övre jordlagren eller i dammar. Lokalt omhändertagande genom infiltration är positivt för grundvattenbildningen. Rening av dagvattnet är positivt för ytvattenförekomsterna men om förorenat dagvatten infiltreras kan det i stället vara negativt för grundvattnets kvalitet.

Eventuell påverkan på grundvattenförekomster behöver utredas i varje enskilt planerande utifrån planerad markanvändning och lokala förutsättningar.

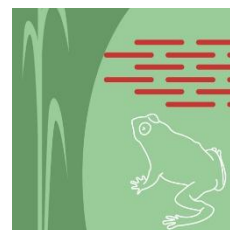
Åtgärder i syfte att uppnå miljömålen Giftfri miljö samt Levande sjöar och vattendrag gynnar även miljömålet Grundvatten av god kvalitet.

Se även textavsnitt under rubrikerna *Vattenskyddsområden och vattentäkter* samt *Giftfri miljö*.

Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Ett stort antal hotade eller missgynnade växt- och djurarter är beroende av olika våtmarker. En förklaring till detta är att det sedan början av 1800-talet har torrlagts stora arealer av just våtmarker.

Bedömning av planförslaget

Våtmarker utgör inte endast habitat för många växt- och djurarter utan fyller även viktiga funktioner för ekosystemtjänster som att binda och lagra kol och rena vatten. Med tanke på mer påtagliga klimatförändringar som innebär fler stora skyfall och torra perioder, har våtmarker dessutom en viktig funktion som fördröjningsmagasin av vatten.

Motala kommun har tagit fram en inventering över potentiella platser i landskapet där våtmarker kan utvecklas/återskapas. Det bedöms dessutom som positivt att det i FÖPens mark- och vattenanvändningskarta redovisas ett antal platser där kommunen identifierat ett behov av vidare utredning kring hanteringen av dagvatten. På vissa av dessa platser kan det lämpa sig att tillskapa en permanent vattenspegel, vilket direkt gynnar miljömålet.

Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Miljömålet om levande skogar påverkas till stor del av intensiteten av skötseln av den produktiva skogsmarken.

Genom människans påverkan har vissa skogstyper med unika livsmiljöer blivit alltmer sällsynta. Människans aktiviteter har även orsakat indirekta negativa effekter i form av nedfall från luftföroreningar och pågående klimatförändringar.

Bedömning av planförslaget

En övergripande utmaning är att anpassa skogsbruket så att skogens natur-, frilufts- och kulturvärden bevaras och utvecklas samtidigt som det svenska skogsbruket förblir konkurrenskraftigt.

Skogsbruket är en viktig näring för ett vitalt och långsiktigt hållbart samhälle men kan sett till bevarandet av biologiska värden stå i konflikt med miljömålet levande skogar.

Tätortsnära skogsområden bör kunna avsättas för mer extensivt skogsbruk med rekreativa värden så som biologisk mångfald och kulturmiljö som fokus. I de fall skogsmark avses att tas i anspråk för till exempel ny bebyggelse påverkas miljömålet negativt och vid behov kan det bli aktuellt med artinventeringar.

Sett till rekreativa värden och miljömålet bedöms det som positivt att Motala kommuns skogsinnehav sköts hyggesfritt. Inom planområdet finns ädellövskogar så som ekmiljöer vars bevarande bedöms som särskilt viktig.

Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

En utmaning för att uppnå miljömålet är att brukningen av odlingslandskapet måste anpassas så att natur- och kulturvärdena bevaras och utvecklas samtidigt som jordbruket ska kunna bedrivas på ett rationellt och konkurrenskraftigt sätt.

Bedömning av planförslaget

Planförslaget föreslår exploatering på jordbruksmarker, vilket är negativt för miljö kvalitetsmålet. Det är angeläget att kommunen är mån om att bevara jordbruksmarker och är ytterst restriktivt och endast i undantagsfall tillåter exploatering av dem. Tätortens utveckling genom förtätning och omvandling av redan ianspråktagna markområden bedöms som positivt för miljömålet.

De utpekade utvecklingsområdena i fördjupningen av översiktsplanen ligger huvudsakligen i tätortens randzoner där utbyggnad bedöms kunna ske samlat och effektivt. Samtliga områden är lokaliserade i anslutning till befintlig infrastruktur, kollektivtrafik och service, vilket minimerar behovet av ny exploatering i mer perifera lägen och bidrar till ett resurseffektivt markutnyttjande.

Av FÖPen framgår vidare att det genomförts en analys för de områden som pekats ut för exploatering på jordbruksmark. I analysen har ianspråktagande av de berörda markerna bedömts som ett väsentligt samhällsintresse. I FÖPens markanvisningskarta anges i *pop-upp fönsterna* för respektive område vilka avvägningar och alternativa lokaliseringar som har legat till grund för kommunens bedömning. Frågan kan eventuellt från fall till fall behöva lyftas ytterligare i framtida planprogram och detaljplaner.

Se även textavsnitt under rubriken *Skog och jordbruk – jordbruk*.

God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Med ökande befolkning och bostadsbehov ses den täta staden som lösningen för många miljöproblem, som till exempel minskat ianspråkstagande av jordbruksmark, minskad energianvändning och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur. Den täta staden och exploatering i centrala lägen innebär dock att konflikter kopplade till luftförorening, buller och riskfrågor riskerar att uppstå.

Bedömning av planförslaget

Kommunens ställningstagande avseende att den framtida bebyggelseutvecklingen i planområdet ska ske med stor hänsyn till befintliga värden såsom exempelvis känsliga natur- och kulturmiljöer och i huvudsak genom varsam förtätning, eller i anslutning till redan befintlig bebyggelse bedöms gå väl i hand med miljömålet.

Även kommunens intention om att uppnå en blandning av bostäder med avseende på typ, storlek och upplåtelseform bedöms ligga väl i linje med miljömålet. Planområdets närhet till både vatten och grönska innebär att Motala boendeort är mycket attraktivt. Planförslagets blå- och grönstruktur bidrar till att bevara denna kvalitet för framtida generationer. Det bedöms som positivt att tätortens natur-, grönområden och parker sammanbinds, utvecklas och tillgängliggörs i högre grad.

Att nya bostäder följer riktlinjer, till exempel avseende tillgänglighet och buller från järnväg, vägar och verksamheter säkerställs i det enskilda planärendet/ bygglov.

Ett rikt växt och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen ska värnas. Arter ska fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd. Natur- och kulturmiljö och en rik biologisk mångfald ska utgöra en god grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

En rik biologisk mångfald är avgörande för att naturens ekosystemtjänster, som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera våra grödor, ska fungera. Biologisk mångfald går även hand i hand med folkhälsan då många natur- och kulturmiljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv.

Bedömning av planförslaget

Genom FÖPens blå- och grönstruktur gynnar planförslaget bevarandet av artmångfalden och därmed förknippade ekosystemtjänster. Planförslaget integrerar natur- och grönområden i bebyggelsestrukturen vilket utgör en viktig pusselbit i att erbjuda spridningskorridorer för djur och växter i landskapet.

Invasiva arter som till exempel plattmasken, parkslide, blomsterlupin, kanadensisk gullris, jätteloka, större rovmärla, signalkräfta, vandrarmussla, vattenpest och sjögull kan utgöra ett hot mot miljömålet. Se även textavsnitt under rubriken *Miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten*.

I samband med att ny mark tas i anspråk vid exploatering kan det uppstå konflikter med djur- och växtliv. Konsekvensernas omfattning på de olika platserna beror till stor del på hur bebyggelsen utformas, vilken hänsyn som tas till ekologiska värden och funktioner samt i vilken mån kompensatoriska åtgärder genomförs. I samband med framtida detaljplaneläggning kan naturvärdes- och artinventeringar vara avgörande för att bevaka miljömålet. Behov av vidare utredningar bedöms särskilt att krävas inom områden där ny mark tas i anspråk.

Regionala miljömål

Östergötland har ett generationsmål och miljö kvalitetsmål som har de nationella miljö kvalitetsmålen som utgångspunkt. Varje år bedöms om de regionala miljö-målen nås inom länet³¹.

För varje mål redovisas hur mål på global, EU och nationell nivå hänger samman med det regionala målet. Östergötlands miljömål pekar ut riktningen för länets miljöarbete. Miljömålen har också en viktig funktion vid ansökningar av projektmedel och har visat sig vara en viktig framgångsfaktor för att få bidragsmedel till länet.

Endast målet *Bara naturlig försurning* är nära att nås till 2030 med befintliga styrmedel och resurser. Försurningen av skogsmark riskerar dock att öka på grund av fortsatt uttag av biomassa som till exempel grenar och toppar vid avverkning.

För övrigt är bedömningen att målen inte kommer att nås till år 2030.

Ett rikt- odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv samt *Levande skogar* är de mål i Östergötland som har en negativ trendriktning. För att motverka förlust av biologisk mångfald måste livsmiljöernas kvalitet och areal öka, vilket kräver ökade medel och större hänsyn till naturen. Ett landskapsekologiskt arbete är avgörande för en fungerande grön infrastruktur och ett hållbart nyttjande av naturmiljöer genom samverkan och planering på både regional- och landskaps-nivå.

Om utsläppen fortsätter enligt nuvarande trend nås inte det regionala klimat-målet att Östergötland ska vara klimatneutralt år 2045. Det är redan synligt att ett förändrat klimat ger konsekvenser för samtliga miljö kvalitetsmål.

Östergötland är långt ifrån den samhällsomställningen som krävs för att nå *Generationsmålet*. Östergötland kommer att lämna efter sig miljöproblem till nästa generation. Insatser för att begränsa förlusten av biologisk mångfald och begränsa klimatpåverkan är inte tillräckliga.

Ett av grundproblemen för varför *Generationsmålet* inte nås är ett ekonomiskt system där det är billigare att förstöra än att bevara. Åtgärdsprogrammet, pågående projekt och initiativ är inte tillräckliga för att vända de negativa trenderna. Det krävs en mer effektiv miljöpolitik med en större helhetssyn och ett större samarbete mellan flera aktörer för att vända trenden. Det krävs kraftigt ökade resurser, stabila regelverk och ett politiskt mod att prioritera miljön även när det kostar³².

³¹ Regional årlig uppföljning av miljö målen 2025 för Östergötlands län, Länsstyrelsen Östergötland, 2025-11-18.

³² <https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/miljomal/regional-arlig-uppfoljning.html>, 2026-03-13.

Bedömning av planförslaget

Vid framtida ändrad markanvändning, bygglovsärenden samt detaljplanläggning inom planområdet bör Östergötlands miljömål beaktas och en avvägning göras hur kommunen vid utformningen av berört område bäst kan ta hänsyn till de regionala miljömålen.

Ett flertal av FÖPens ställningstaganden gynnar det regionala miljövårdsarbetet likväl som de nationella miljömålen. Dock sker ianspråktagande av nya markområden för exploatering av bebyggelse och infrastruktur alltid på bekostnad av naturen och står därmed i konflikt med miljömålsarbetet. Intentionerna i FÖPens planförslag är därför att tätortens utveckling ska ske med så liten negativ påverkan på naturen, den biologiska mångfalden och därmed landskapets ekosystemtjänster som möjligt.

Genom att koncentrera all ny bebyggelse till redan befintlig infrastruktur, skapa kollektivtrafiknoder och verka för en utbyggnation av sammanhängande cykelstråk bedöms planförslaget värna om de två regionala miljömålen om att minska utsläppen av fossila bränslen och kväveoxider.

Ianspråktagande av jordbruksmark kan vara ett allmänt angeläget intresse och möjliggöra ny bebyggelse i attraktiva lägen och på så vis bidra till miljömålet om en god bebyggd miljö, samtidigt som framtida generationers möjlighet till att vara självförsörjande oåterkalleligen minskas då produktiv jordbruksmark bebyggs.

Ställningstaganden om att förbättra tillgängligheten till strand- och naturområden och målet om att gynna friluftslivet och turism gynnar miljömålet om en god bebyggd miljö samtidigt som störningskänsliga arter riskerar att påverkas negativt, invasiva arter sprids i snabbare takt och fler besökare troligen innebär större klimatutsläpp.

Se även textavsnitt under rubriken *De nationella miljökvalitetsmålen*.

Klimatpåverkan och klimatanpassning

Jordens klimat är på grund av mänsklig aktivitet i form av utsläpp av växthusgaser och ändrad markanvändning i förändring. Vissa konsekvenser av klimatförändringarna är svåra att förutse. Att i detalj förutspå hur Motala tätort kommer att påverkas är svårt. Enligt de klimatscenarier som finns idag, är det troligt att vi i södra Sverige kommer att uppleva fler värmeböljor, längre torrperioder, mildare vintrar, längre växtsäsong och kraftigare skyfall.

Klimatfrågan sett till planförslaget är komplext och avser dels klimatpåverkan – hur planförslagets genomförande bidrar till eller minskar utsläpp av växthusgaser, dels klimatanpassning – hur planområdet kan utformas för att klara de förändringar i klimatet som redan är oundvikliga.

För att bidra till att dämpa klimatförändringarnas konsekvenser är det viktigt att utsläpp av växthusgaser minskas och samtidigt markanvändningen och infrastrukturen anpassas till de utmaningar som klimatförändringarna innebär.

Riksdagen har beslutat om ett klimatpolitiskt ramverk med noll nettoutsläpp av växthusgaser i Sverige senast år 2045, vilket är en stor utmaning. På vägen dit finns idag ett nationellt klimatmål, att minska utsläppen med 70 % till år 2030.

Samtidigt som utmaningen är stor, är klimatomställningen förenad med möjligheter till stora positiva synergieffekter, såsom renare luft, bättre stadsmiljö och tryggare energiförsörjning. I Sverige är utmaningen att minska utsläppen av växthusgaser störst inom transportsektorn, jordbruket och basindustrin.

Motala kommuns mål om att antalet invånare och besökare ska växa, genom att bland annat erbjuda attraktiva boenden och stärka Motala som besöksmål, innebär en ökning av resor och transporter. Planförslagets utvecklingsinriktning, enligt vilken bebyggelseutvecklingen ska ske i nära anslutning till det huvudsakliga kommunikationsstråket och annan befintlig infrastruktur, bedöms i möjligaste mån lindra den negativa effekten av fler boende/besökande och därmed resande.

Att planera för kortare avstånd mellan bostäder, omsorg, service och rekreativa områden, ett sammanhängande cykelstråk och för en tät och funktionsblandad bebyggelse kommer troligen att bidra till att fler väljer gång- eller cykel som färd-sätt för sina vardagsrutiner.

Fler boende ger ett större underlag för laddstationer och pendelparkeringar för samåkning samt för en kollektivtrafik med högre turtäthet och fler stopp på linjerna.

Vidare kan nämnas att behovet för jobbresor överlag kan minska tack vare en väl fungerande digital infrastruktur.

Planförslagets utvecklingsinriktning och ett flertal av kommunens ställningstaganden bedöms kunna bidra till en klimatanpassning och resiliens i landskap mot klimatpåverkan som bland annat yttrar sig i form av fler värmeböljor, längre torrperioder och kraftigare skyfall. Nedan listas några exempel därtill:

Minskade resor med personbil

- väl utbyggd digital infrastruktur
- sammanhängande gång- och cykelstråk
- god tillgång till kollektivtrafik
- byggelseutvecklingen sker i närhet till de vardagliga behoven
- pendelparkeringar

Våtmarker

Det bedöms som positivt att kommunen har gjort en analys över tekniska anläggningar där behov finns att se över och utveckla hanteringen av dagvatten. Dessutom finns en inventering över potentiella platser i landskapet där våtmarker kan utvecklas/återskapas.

Att utveckla potentiella våtmarksområden, bevara och restaurera befintliga våtmarker gynnar ekosystemtjänster såsom våtmarkers funktion som kolsänka, fördröjning av starka skyfall samt landskapets vattenhållande förmåga under torrare perioder.

Skog och grönområden

Planförslaget bidrar genom den föreslagna utvecklingsinriktningen och ställningstagandena om att bevara och utveckla en blå- och grönstruktur med naturområden, grönstråk och parker. Växtligheten bidrar till en sänkning av temperaturen, fungerar som kolsänka och bidrar till att starka skyfall tas upp och fördröjs. Att sträva efter att uppnå 3-30-300-principen³³ bedöms därför, utöver att det bidrar till attraktivare boendemiljöer och folkhälsan, även bidra till en ökad resiliens mot klimatförändringar.

Ett ytterligare exempel på ställningstaganden som bedöms vara positiv är extensiv skogsskötsel i anslutning till bebyggelse utifrån bevarandet av rekreativa värden med variationsrika bestånd med hög andel löv, som minskar risken för stormskador och sjukdomsangrepp i ett förändrat klimat.

I de utvecklingsområden där befintliga skogsbestånd behöver tas ner för genomförandet av FÖPen går skogens positiva effekter förlorade.

Energi och värme

Vid nybyggnation och detaljplanering ska energiförsörjning och värmelösningar integreras tidigt. Fjärrvärme finns endast inom de centrala delarna av planområdet. FÖPens ställningstagande om att kommunen bör utreda vidare vilka möjligheter som finns för en fortsatt utbyggnad av fjärrvärme som värmekälla

³³ Boende ska kunna se 3 träd från sin bostad, det ska finnas 30 % krontäckning i varje område, ingen ska ha längre än 300 meter till någon form av grönområde.

bedöms som positivt. Även lokala fossilfria lösningar för värme och energi, såsom solvärme, värmepumpar och biobränsle, bör uppmuntras.

Det bedöms som positivt att planförslaget planerar för ett energieffektivt samhälle genom att områdena för utveckling och förtätning placerats så att transportbehov minskar samtidigt som ett hållbart resande främjas.

Intensiva regn och skyfall, risk för skred

Det bedöms som positivt att planförslaget värnar om stora natur-/ grönområden och ytor inom vilka starka flöden kan fördröjas och bromsas upp innan de når recipienten.

Markens bärighet och dräneringsförmåga, förekomst av instängda lågpunkter samt risker för ras ska undersökas inför ändrad markanvändning och detaljplanläggning. Områden med risk för ras, låg bärighet eller höga grundvattennivåer ska undvikas för bebyggelse.

Vid extrema väder kan ytvatten föra med sig förhöjda halter av partiklar, näringsämnen och föroreningar från till exempel trafikerade vägar, förorenade markområden, översvämmade cisterner, olika avlopp (även bräddningar) och betes- och jordbruksmark.

Kommunala såväl som privata anläggningar behöver säkras för att klara en framtida belastning vid starka skyfall. Vid detaljplanläggning och projektering för dagvattenlösningar och infrastruktur ska höjd tas till intensiva regn och skyfall. Det behöver säkerställas att näringsämnen och miljögifter som vid extrema förhållanden kan bräddas till recipient inte riskerar att påverka MKN för vatten.

Kolla om jag kan utveckla med info från FÖPen.

Värmeböljor

Planförslagets strukturbild visar stor hänsyn till befintliga naturområden med god tillgång för boende och besökare till skog och vatten. Det bedöms finnas god tillgång till badmöjligheter och grönområden med skuggande vegetation som minskar risken för värmeslag under värmeböljor.

Planförslaget bedöms ha en god balans mellan utvecklingen av bebyggelse och bevarandet av en blå- och grönstruktur som kan mildra effekterna av extrema väder. Se även tidigare kommentar om 3-30-300-principen.

Bedömning av ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser

Bedömningar av planeringsunderlag utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter saknar ännu ett gemensamt ramverk om vad som ska ingå och hur begreppet *hållbar utveckling* ska tolkas.

Enligt Brundtlandkommissionens definition från 1987 är en hållbar utveckling en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. I Brundtlandkommissionens rapport tydliggörs att hållbar utveckling inbegriper såväl sociala, ekonomiska som ekologiska aspekter och att dessa är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra.

FN:s generalförsamling antog 2015, genom Agenda 2030, 17 globala mål för att uppnå en långsiktig hållbar samhällsutveckling. Det är den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit.

Sverige har som mål att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Regeringen har delegerat uppdrag till ett flertal myndigheter, bland annat gällande uppföljning och analys av agendamålen. Agenda 2030 ska implementeras även på kommunal nivå och genom sin tvärspektoriella helhetssyn bidra till att uppnå ett långsiktigt hållbart samhälle.

En hållbar samhällsutveckling kan liknas vid en pyramid. Det är den biologiska mångfalden, väl fungerande ekosystem samt ekosystemtjänster som är pyramidens fundament. Utan den ekologiska hållbarheten finns inte några förutsättningar för annat liv.

Pyramidens topp symboliserar den sociala hållbarheten, som är tätt sammanlänkat med den ekologiska utvecklingen såväl lokalt som globalt.

Ekonomi, pyramidens mittsegment, är medlet att kunna synliggöra långsiktiga kostnader respektive nyttor av att förstöra kontra bevara goda ekologiska förutsättningar och processer.

Investeringar som orsakar kostnader idag, men som främjar utvecklingen mot ett alltmer hållbart samhälle, kan i framtiden återbetala sig form av mångfaldigt minskade kostnader som uppstår till följd av att pyramidens bas hamnat ur balans. En hållbar samhällsutveckling kan aldrig ske på bekostnad av ekologiska värden. Även investeringar i social hållbarhet kan på kort sikt ge negativa ekonomiska utfall, samtidigt som de på längre sikt kan ge positiva ekonomiska utfall.

På grund av bestämmelser i miljöbalken och plan- och bygglagen finns det generellt en tendens att prioritera miljöhänsyn framför social hållbarhet.

Ekologisk hållbarhet

Den ekologiska hållbarheten utgör en grundläggande förutsättning för en långsiktig hållbar samhällsutveckling.

Människors överlevnad och välbefinnande är beroende av väl fungerande ekosystem. I en långsiktig ekologisk hållbarhet ingår att värna om biologisk mångfald, säkerställa olika ekosystemtjänster som direkt eller indirekt är förutsättningen för människors basala behov, såsom tillgång till mat och rent vatten.

Begreppet ekosystemtjänster syftar till att uppmärksamma ekosystemens värde och nytta kopplat till människornas välbefinnande och samhällsnytta.

Ekosystemtjänster delas in i fyra kategorier.

Reglerande tjänster står till exempel för kontroll av klimat, vattenflöden, erosionsskydd, pollinering, naturlig skadedjurskontroll och bullerdämpning.

Försörjande tjänster utgör basen för mat, dricksvatten, bioenergi och andra direkta produkter och material.

Kulturella tjänster bidrar med immateriella värden som miljöer för upplevelser, lärande, kunskap och rekreation.

Stödjande tjänster är själva förutsättningen för de övriga och består av arters livsmiljöer och processer som upprätthåller ekosystemen. Här spelar biologisk mångfald en avgörande roll.

Den ekologiska hållbarheten påverkas i hög grad av markanvändningen, både inom bebyggda områden, i landsbygden och i naturområdena. För att bevara och forma goda förutsättningar för morgondagens samhällen måste hänsyn tas till den grön- och blåstruktur som möjliggör ett fungerande ekosystem som kan förse våra samhällen med ekosystemtjänster. I det hållbara samhället ska också resursförbrukningen inordnas i hållbara kretslopp för material, vatten och näring. Detta helst på en lokal skala för att, i så stor utsträckning som möjligt, minska behovet av transporter.

De mål som i Agenda 2030 primärt berör strävan efter ekologisk hållbarhet är:

- rent vatten och sanitet för alla
- hållbar energi för alla
- bekämpa klimatförändringarna
- hav och marina resurser

Bedömning av planförslaget

Det bedöms som positivt att den huvudsakliga bebyggelseutvecklingen föreslås som en varsam förtätning eller i nära anslutning till redan befintlig bebyggelse.

FÖPen anger en rad ställningstaganden som värnar om ett stort hänsynstagande till befintliga ekologiska och rekreativa värden.

Ett flertal av de i planförslaget angivna mål och strategier främjar de nationella och regionala miljökvalitetsmålen samt målen enligt Agenda 2030.

Planförslagets hänsynstaganden gentemot riksintressen, naturvärden, strävan efter att bidra till de nationella och regionala miljömålen, att gällande miljö-kvalitetsnormer inte överskrids samt att verka för en klimatanpassning och minskad klimatpåverkan bedöms ligga väl i linje med att främja ett ekologisk hållbart samhälle.

För att kunna identifiera om de utpekade områdena i sin helhet är lämpliga för ändrad markanvändning i form av ny bebyggelse och/eller infrastruktur kommer det i samband med en framtida detaljplanläggning finnas behov av naturvärdesinventeringar och/eller kompletterande artinventeringar. Ett genomförande av planförslaget i de berörda områdena förutsätter även att en avvägning sker mellan planerad utveckling och områdesskydd inom eller i angränsning till berört område.

Planförslagets utvecklingsinriktning avseende kommunens långsiktiga intentioner för mark- och vattenanvändningen i planområdet bedöms över lag gå väl i hand i strävan efter att uppnå ett ekologisk hållbart samhälle.

Med tanke på Vätterns stora betydelse som råvattentäkt bedöms det som angeläget att påverkan på MKN på vattenförekomster beaktas särskilt vid planering av ny bebyggelse och infrastruktur. I samband med framtida detaljplanläggning av områdena måste säkerställas att vattenförekomsterna, oavsett om de har klassats som dricksvattentäkt eller ej, inte ska påverkas negativt med avseende på vattnets kvalitet eller kvantitet.

Social hållbarhet

Social hållbarhet innebär att utveckla och bevara sociala värden. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum. Det kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Social hållbarhet handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.

Social hållbarhet har en avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Kommuner, regioner och staten bär alla, genom sina offentliga åtaganden, ett stort ansvar för samhällsutvecklingen. Även näringslivet, högstskolor, universitet och civilsamhällets organisationer har viktiga roller. En socialt hållbar samhällsutveckling på lokal nivå handlar om att minska omotiverade skillnader i människors livsförutsättningar och villkor. Det bidrar till ökad social jämlikhet samtidigt som utgångspunkterna för ett stabilt och bärkraftigt samhälle främjas långsiktigt.

De mål som i Agenda 2030 primärt berör strävan efter social hållbarhet är:

- ingen fattigdom
- god hälsa och välbefinnande
- god utbildning för alla
- jämställdhet
- minskad ojämlikhet
- fredliga och inkluderande samhällen

Kommuners fysiska planering bidrar till social hållbarhet på två sätt, dels genom själva planeringsprocessen, dels genom de fysiska miljöer som översikts- och detaljplaneringen resulterar i.

Delaktighet

Själva planeringsprocessen erbjuder, rätt utfört, möjlighet till ett aktivt deltagande för kommuninvånare i såväl samråds- som granskningsskedet av planförslaget. Under planförslagets framtagande följer Motala kommun de lagkrav som finns enligt Plan- och bygglagen för demokratiska planeringsprocesser. Det innebär att kommuninvånare, politiska partier, föreningar och berörda myndigheter bereds möjlighet att lämna synpunkter på planförslaget, först under samrådsskedet och sedan ytterligare en gång under planens granskningsskede.

Utöver de lagkrav som finns för FÖPens samrådsförfarandet har Motala kommun hållit interna workshops med politiker och det kommunala bostadsbolaget, gjort en enkätundersökning med elever på kommunens två gymnasieskolor samt besökt och pratat om utvalda frågeställningar med barn och ungdomar i Motalas tre socioekonomiskt utsatta områden.

För att i större utsträckning nå fram till invånarna kommer planförslaget finnas tillgängligt på en digital plattformen.

Fysiska miljöer

De fysiska miljöer och strukturer som planering och stadsutveckling resulterar i, kan spela en positiv roll för att exempelvis främja tillit och tolerans, psykisk och fysisk hälsa, jämlikhet och inkludering, trygghet och säkerhet samt skapa en stolthet för sin ort.

Samhällsplaneringen ska underlätta för alla, oavsett bakgrund, ålder eller kön, att ta del av samhället. Tillgången till bil eller körkort ska inte vara avgörande för människor att kunna röra sig i kommunen. Att arbeta för ett mer jämställt trafiksystem i Motala kommun är viktigt för att göra samhället tillgängligt för alla.

Samhällsplaneringen bör i större utsträckning ta hänsyn till barns behov av att kunna förflytta sig tryggt och säkert i samhället.³⁴

³⁴ Trafik- och mobilitetsplan Motala kommun, 2021.

Exempel på hur Motala kommun genom sin fysiska planering kan främja den sociala hållbarheten i samhället är:

- att verka för områden som har en jämn och blandad ström av folkliv dels sett till dygnets timmar, dels sett till sommar och vinterhalvåret och att medvetet arbeta med trygghetsaspekter som belysning.
- att motverka fysiska barriärer mellan bostäder och olika målpunkter.
- att redan tidigt i planeringsskedet beakta olika målgruppers olika förutsättningar och behov.
- att planera för närhet till de vardagliga behoven av offentlig service, livsmedel, rekreation och kollektivtrafik.
- att skapa trygga och effektiva gång- och cykelstråk.
- att erbjuda tillgång till offentliga mötesplatser och kvalitet i offentliga platser och miljöer.
- att bevara utemiljöer som bidrar med upplevelser av grönska, främjar vardagsmotion och miljöer för fysisk aktivitet.
- att värna om tillgången till platser att träffas på utanför hemmet och arbetsplatsen.
- att verka för möjligheten att välja olika upplåtelseformer och bostadstyper.

Bedömning av planförslaget

Fysisk planering och stadsutveckling kan bidra till och påverka förutsättningarna för social hållbarhet, men inte ensamt. Att enbart med hjälp av fysisk planering exempelvis bryta socioekonomiska krafter som driver den ökade segregationen i samhället är mycket svårt, för att inte säga omöjligt.

En väl genomförd medborgardialog bedöms ha mycket positiva effekter på sociala värden så som tillit, delaktighet, jämlikhet och inkludering.

Den fördjupade översiktsplanen är inte juridiskt bindande och det finns ingen garanti för att till exempel nya bostäder kommer att byggas på en viss plats i en viss upplåtelseform eller att säkra gång- och cykelvägar och mötesplatser kommer att byggas. Dock visar den fördjupade översiktsplanen kommunens intentioner för området i framtiden. Planens syfte är att bidra till ett långsiktigt och systematiskt hållbarhetsarbete, som i stort handlar om att arbeta för jämlika villkor och förutsättningar för alla invånare inom planområdet att leva ett bra liv och ställningstagandet om att sträva efter en blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer bedöms som positivt.

I den framtida planeringen är det önskvärt att kommunen planlägger för bostäder för utsatta grupper såsom äldre och personer med olika funktionsvariationer samt specialanpassade bostadstyper för socialförvaltningens behov. På så vis kan flyttkedjor stimuleras.

Kommunens utvecklingsinriktning bedöms ligga väl i linje med miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö*, vilket skapar goda förutsättningar för att bidra till ett socialt hållbart samhälle.

Planförslaget möjliggör och uppmuntrar till rörelse, upplevelser, lek och spontana möten. Områdets goda tillgång till natur-, friluftsliv- och kulturmiljöer, innebär goda förutsättningar för attraktiva boenden som i sin tur främjar folkhälsan.

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk utveckling och tillväxt får inte ske på bekostnad av miljömässiga villkor och ska bidra till ökad jämlikhet och god livskvalitet för invånare, gynnsamma förutsättningar för ett hållbart näringsliv i staden, i tätorterna och landsbygden. Ekonomisk hållbarhet handlar om att effektivt hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt i stället för att styras av kortsiktiga, ekonomiskt mest fördelaktiga, lösningar.

Ekonomisk hållbarhet ska ses som ett verktyg för att uppnå social och ekologisk hållbarhet. Ekonomisk tillväxt är därmed inget mål i sig utan bör i stället betraktas som ett sätt att kunna värdera potentiella vinster, kostnader och nyttor av att främja eller försvaga ekologiska system. De mål som i Agenda 2030 primärt berörs avseende strävan efter ekonomisk hållbarhet är:

- ingen hunger
- hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- hållbara städer och samhällen
- hållbar konsumtion och produktion

Näringslivet i Motala kommun utgörs framför allt av småföretagande. Det är avgörande för kommunens visionsmål om att växa att även näringslivet utvecklas, expanderar och att nya företag etableras.

2025 var medelåldern i Motala kommun 44,9 år, (Sverigemedel 42,4 år). Sysselsättningsgraden av kommuninvånare i åldersgruppen 20–65 år var 80,5 % 2024 i Motala kommun, (Sverigemedel 80,5).

Cirka 7,2 % av kommuninvånarna i åldersgruppen 20–65 år i Motala kommun drev 2024 ett eget företag, (Sverigemedel 9,2). Antal nystartade företag per 1 000 invånare i åldern 16–64 år, var 2024 7,5 styck (Sverigemedel 11).

Andelen personer med minst 3 års eftergymnasial utbildning i åldersgruppen 25–64 år var 2024 22,2 %, (Sverigemedel 34,4).

Medianinkomsten år 2024 för boende i Motala kommun var 332 200 kr, (Sverigemedel 355 900 kr). 2024 var kommunens skatteintäkter per invånare 51 745 kr, (Sverigemedel 55 632 kr).³⁵

Bedömning av planförslaget

Genom fler attraktiva boenden i olika former, rekreativ grönska och tillgång till vatten samt goda mötesplatser bidrar planförslaget till att fler vill bosätta sig i

³⁵ www.ekonomifakta.se, 2026-03-13.

kommunen, stanna kvar eller vända tillbaka efter avslutade studier. Det i sin tur gynnar förutsättningarna för att fler företag kan etablera sig i kommunen.

FÖPens utvecklingsinriktning och ställningstaganden avseende kommunikationer, både satsningar på det större vägnätet och järnvägen bedöms utgöra en viktig förutsättning för att Motala ska kunna vara en storregional nod. Bra möjligheter till att kunna arbetspendla till och från Motala, nå universitet i regionen sätter Motala i ett större sammanhang, vilket i sin tur är positivt för ekonomin.

Ett genomförande av FÖPen gynnar dessutom turism och besöksnäringen.

Ett viktigt steg, för att alltmer närma sig ett långsiktigt hållbart samhälle, är att en omställning sker från dagens linjära ekonomi till en mer cirkulär ekonomi. Målet med cirkulär ekonomi är att minska samhällets resursanvändning och miljöpåverkan. Det görs genom att minimera uppkomsten av avfall, hålla varor och material i användning på marknaden samt genom att använda förnybara resurser och system. Det innebär att produkter bör brukas länge, repareras eller återbrukas, och därmed behålla ett värde så länge som möjligt. Avfall minimeras genom en hög grad av cirkulär ekonomi där resurser tas till vara i ett cirkulärt kretslopp. FÖPens ställningstaganden avseende cirkulär avfallshantering och strategier för masshantering är goda exempel på hur cirkulär ekonomi kan implementeras.

Att underlätta för återvinning och återbruk vid kommunens återvinningscentraler är idag brukligt i alla Sveriges kommuner. Det finns dock ännu inga tydliga lagstöd för kommuner att i sin fysiska planering gynna cirkulär framför linjär ekonomi. Avseende kommunens fastighetsbestånd kan ett exempel vara att renovera och restaurera i stället för att bygga nytt. Att vid upphandling gynna företag som har en policy för och handlar efter ett cirkulärt tankesätt skulle kunna vara ett ytterligare exempel, inom ramen för kommunens möjlighet, att bidra till en mer hållbar ekonomi.

Hänsyn ska tas till bruksvärd, aktiv och sammanhängande jordbruksmark för livsmedelsproduktion i möjligaste mån. Befintlig användning såsom jordbruk, skogsbruk och liknande verksamheter ska inte hindras eller påverkas negativt på grund av kortsiktiga intressen. I så stor utsträckning som möjligt bör ingen jordbruksmark tas i anspråk. Annan mer lämplig placering för exploatering bör alltid utredas, vilket har gjorts för utvecklingsområdena i FÖPen.

Det kan antas att areella näringar och jordbruksmarkers värden kommer att stiga i framtiden. Detta under antagandet att det pga klimatförändringar och byggnation på jordbruksmarker kommer finnas färre arealer odlingsbar mark.

Föreslagna åtgärder och uppföljning

Översiktsplanen med tillhörande fördjupade översiktsplaner och tematiska tillägg ska ses som levande dokument. Såvida ingen ny översiktsplan tagits fram ska kommunfullmäktige ta fram och anta en planeringsstrategi³⁶ under de två första åren efter ett ordinarie val. Planeringsstrategins syfte är att bidra till att kommunens översiktliga planeringsunderlag hålls aktuella.

Genom att jobba kontinuerligt med strategin kan kommunen fånga de ändrade planeringsförutsättningar som sker och beskriva prioriteringar och satsningar i kommunens fortsatta översiktsplanering. Planeringsstrategin kan därför ändras från det att den antagits och fram till nästa ordinarie val. Det är upp till kommunen att bestämma vilka delar som ska ändras.

I kommunens senaste planeringsstrategi, som antogs 2024-05-13 anges bland annat att det ska tas fram en fördjupad översiktsplan för Motala tätort. Den fördjupade översiktsplanen, med i sin tur tillhörande miljöbedömning, kommer att bli föremål för prövning avseende sin aktualitet i kommunens kommande planeringsstrategier.

Genom de krav på planeringsstrategi som lagstiftningen ställer, säkerställs att kommunens översiktsplan och den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort förblir aktuell och att utvecklingsarbetet fortgår löpande.

När den fördjupade översiktsplanen har antagits, ska kommunen skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen faktiskt medför. Anledningen till detta är att så tidigt som möjligt fånga upp sådan betydande miljöpåverkan som tidigare inte har identifierats så att den går att avhjälpa³⁷. I planens antagandebeslut, eller i en särskild handling som bilaga till beslutet ska det redovisas:

- hur miljöaspekterna har integrerats i planen eller programmet
- hur hänsyn har tagits till miljökonsekvensbeskrivningen och inkomna synpunkter
- skälen för att den fördjupade översiktsplanen har antagits i stället för de alternativ som övervägts
- vilka åtgärder som planeras för att övervaka och följa upp den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför

Det yttersta ansvaret för uppföljningen har Motala kommun.

Planförslaget är översiktligt och det går inte i detalj att förutse med vilken tids-horisont eller i vilken form och omfattning Motala tätort kommer att utvecklas.

Dessutom kan områdets förutsättningar och den politiska viljeinriktningen över tid komma att ändras.

³⁶ 3 kap. 23 § PBL.

³⁷ 6 kap. 19 § MB.

Det innebär att det utöver ställningstagandena i den fördjupade översiktsplanen i de flesta fallen kommer att krävas en detaljplaneläggning. I samband med de kommande detaljplaneprocesserna behöver en mer detaljerad avvägning mellan respektive plats/områdets värden, utmaningar och lämplighet för planerad markanvändning ske. Det finns därmed ingen garanti för att framtida nybyggnation kommer att kunna ske i den omfattning som pekats ut i den fördjupade översiktsplanen.

För att säkerställa att den framtida utvecklingen sker på ett hållbart och lämpligt sätt, utan att orsaka betydande miljöpåverkan, kan det för respektive plats/område krävas ytterligare utredningar såsom exempelvis dagvattenutredningar, naturvärdesinventeringar, artinventeringar, utredningar avseende arkeologi, markföroreningar och/eller geotekniska förutsättningar.

Vidare kan nämnas att det i samband med översiktlig planering generellt finns en osäkerhet avseende kumulativa och indirekta konsekvenser till följd av översiktsplanen eller den fördjupade översiktsplanens genomförande. Det är därför viktigt att fortsätta följa utvecklingen i Motala och vid behov justera den fördjupade översiktsplanen med tillhörande MKB, ifall oväntade negativa in-/direkta eller kumulativa effekter upptäcks.

För att utvärdera planförslagets faktiska konsekvenser föreslås att kommunen utgår från följande frågeställningar:

- Blev resultatet som förväntat och har den fysiska planeringen lyckats hantera de identifierade utmaningarna?
- Finns det nya behov eller utmaningar med utgångspunkt i hållbarhetsmålen, visionen och visionsmålen, och vad behöver fortsatt utvecklas för att möta dessa?

Vidare föreslås att kommunens förslag om att justera avgränsningen till vissa av kommunens riksintressen och Natura 2000-områden, liksom kommunens förslag om att bilda riksintresseområde för dricksvattenförsörjning -Vättern tas upp i en vidare dialog mellan kommunen, Länsstyrelsen och berörd myndighet som ansvarar för respektive riksintresseanspråk.

Ny gränsdragning föreslås i FÖPen för följande riksintressen/Natura 2000-områden:

- riksintresse för friluftslivet, Göta kanals vattensystem
- riksintresse för turism och rörligt friluftsliv, Vättern med öar och strandområden
- riksintresse för naturvård, Vättern
- riksintresse för kulturmiljövård, Göta kanal
- Natura 2000-område, Vättern
- Natura 2000-område, Göta kanal

En orsak till att kommunen föreslår en ny avgränsning för vissa av riksintressena är för att avgränsningarna är schematiska och i sin helhet inte stämmer överens med riksintressenas värdebeskrivningar. Det behöver förtydligas ytterligare vilka

behov och vilka förändringar som bedöms relevanta i respektive avgränsning för respektive riksintresse. Kommunen önskar därför en större tydlighet var gränsen för respektive riksintresse ska dras.

Efter antagande av FÖPen avser kommunen att använda de förslag som redovisas som avgränsning för respektive riksintressen som planeringsunderlag för kommunens efterföljande planering.

Bedömning av nollalternativet

Nollalternativet beskriver den sannolika utvecklingen av området om den fördjupade översiktsplanen inte antas. I detta scenario fortsätter kommunen att använda översiktsplan 2040 som huvudsakligt beslutsunderlag för frågor som rör bygglov, förhandsbesked och detaljplaner.

Visionsmål, strategier och ställningstaganden i huvudalternativet stödjer sig på kommunens översiktsplan 2040 samt precis som översiktsplanen på en rad olika regionala och kommunala styrdokument samt globala mål som till exempel målen i Agenda 2030.

Det innebär att nollalternativet inte skiljer sig nämnvärt från huvudalternativet vad gäller övergripande mål och grundläggande värderingar för ett hållbart samhällsbyggande. Men det saknas den fördjupade översiktsplanens detaljeringsgrad och helhetsperspektiv. Utan FÖPen som planeringsunderlag för framtida detaljplaner bedöms risken större att utvecklingen sker utifrån enskilda mer kortsiktiga intresseförfrågningar och att helhetsbilden för planområdet går förlorad.

I stället för att bevara, värna om och utveckla befintliga strukturer riskerar landskapsbilden, bebyggelsestrukturer, förutsättningar för en sammanhängande infrastruktur, likväl som naturvärden och rekreativa miljöer att fragmenteras. Det finns en överhängande risk att ny bebyggelse blir mer spridd och byggs utifrån ett mer kortsiktigt perspektiv. Det innebär i sin tur att synergier mellan bebyggelse, kommunal och kommersiell service och kollektivtrafik uteblir. Med nollalternativet som utgångspunkt bedöms det inte som sannolikt att kommunen kommer att uppnå en blandning av bostäder med avseende på typ, storlek och upplåtelseform.

I jämförelse med huvudalternativet har kommunen enligt nollalternativet inte ett lika väl genomarbetat och långsiktigt hållbart strategiskt planeringsunderlag som stöd för beslut avseende kommunens mark- och vattenanvändning inom planområdet.

I jämförelse till planförslaget bedöms nollalternativet sammantaget vara ett sämre alternativ med hänsyn till den sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarheten. Hänsyn till landskapsbild, Motalas historia, kultur- och naturmiljöer, som är just de värden som utgör områdets attraktionskraft, riskeras att förbises i större utsträckning. Markanvändningen inom planområdet bedöms bli mindre effektiv och leda till en sämre hushållning med mark och vatten.

Det bedöms därför som viktigt att kommunen vid en framtida utveckling av tätorten håller fast vid planförslagets övergripande utvecklingsriktning och ställningstaganden.

Icke teknisk sammanfattning

Denna miljökonsekvensbeskrivning tillhör och baseras på samrådshandlingen för den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort. Miljökonsekvensbeskrivningens syfte är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar samhällsutveckling främjas.

I den fördjupade översiktsplanen redovisas en målbild och strategier för hur planområdet kan tänkas att utvecklas i framtiden. Den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort är, liksom översiktsplanen, inte juridiskt bindande, men har stor betydelse då den ger vägledning vid såväl kommunens egna beslut om bland annat detaljplaner och bygglov, som andra myndigheters beslut om till exempel tillstånd enligt miljöbalken. Även vid beslut på regional och statlig nivå kan den fördjupade översiktsplanen utgöra ett viktigt planeringsunderlag.

Syftet med den fördjupade översiktsplanen är att redovisa kommunens intentioner avseende hushållningen med naturresurser, byggande, mark- och vattenanvändningen inom planområdet. Kommunens ambition är att växa, bland annat genom att skapa en god planberedskap för en variation av boenden i attraktiva lägen och verksamheter, göra satsningar på infrastrukturen, främja turism- och besöksnäringen, värna och utveckla rekreativa miljöer, bevara goda förutsättningar för den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster.

Mot bakgrund av förändrade förutsättningar, såväl sett till världsläget som sett till förändrade befolkningsprognoser för hela Sverige finns ingen målsättning i vilken takt de potentiella områdena för nya bostäder ska utvecklas, utan utvecklingstakten ska kunna variera mellan olika år.

Det finns behov av nya bostäder, såsom villor, bostadsrätter, trygghetsbostäder, gruppboendestäder och servicebostäder för personer med funktionsnedsättning samt vanliga lägenheter för att stimulera flyttkedjor.

En röd tråd och återkommande ställningstaganden genom planförslaget är att värna om områdets natur- och kulturvärden samt att bevara goda förutsättningar för friluftslivet och andra upplevelsevärden som gör området väl värt att besöka. Som hjälp för att uppnå målbilden har ett förslag till en övergripande blå- och grönstruktur tagits fram.

En ändrad markanvändning medför i de flesta fallen alltid en lokal påverkan på miljön. Översiktliga planförslag såsom FÖPen för Motala tätort medger i allmänhet många möjliga utvecklingsscenarier. En detaljerad framtidsprognos över hur utvecklingen kommer te sig är därför inte möjlig.

Planförslagets påverkan på miljökvalitetsmålen är till stor del beroende av hur den fördjupade översiktsplanens intentioner genomförs i praktiken, och i vilken mån som anpassningar i det enskilda fallet görs för att värna om miljöaspekter och en hållbar utveckling.

Vid framtida detaljplaneläggning och lovgivning kan det för olika områden komma att krävas fler inventeringar och underutredningar med hänseende till platsens lämplighet för planerad markanvändning utifrån riskfaktorer såsom till exempel översvämning, ras/skred, markföroreningar och buller. Det behöver även säkerställas att de hänsyn på värden som till exempel landskapsbilden, strandskyddet, arkitekturen, områdesskydd, skyddade arter och miljökvalitetsnormer för vatten kommer att tas.

Vid ett jämförande av konsekvenser för huvudalternativet och nollalternativet bedöms huvudalternativet vara det alternativ som är mest önskvärt ur miljösynpunkt såväl som med hänsyn till sociala och ekonomiska aspekter.

Kommunen ska, inför varje ny planeringsstrategi, göra en samlad bedömning av översiktsplanens aktualitet utifrån rådande förutsättningar, politiska mål och eventuella förändringar i planeringsförutsättningarna. Vid beslut om översiktsplanen och dess olika delar ska även relevansen i hållbarhets- och miljökonsekvensbeskrivningarna granskas och uppdateras vid behov.

Begreppslista

- I de fall *fördjupad översiktsplan* för *Motala tätort* inte skrivs ut omnämns den som fördjupad översiktsplan eller planområde.
- I de fall det menas *detaljplaners planområde* förtydligas det med ordet detaljplaner.
- 1 *hektar* = 10 000 kvadratmeter
- *Ekosystemtjänster* är de direkta och indirekta bidrag som naturens ekosystem ger människor, vilka främjar vår välfärd och livskvalitet. Det kan beskrivas som naturens gratisarbete, såsom luftrening, pollinering, vattenrening och rekreation. Dessa tjänster delas ofta in i försörjande, reglerande, kulturella och stödjande kategorier.
- *Motala kommun/Motala/kommunen*: används för det geografiska området som utgör kommunen samt för kommunen som organisation, den juridiska personen i olika roller, exempelvis som arbetsgivare, ägare av bolag, fastigheter, mark, myndighet, samhällsplanerare med mera.
- MB: miljöbalken (1998:808)
- MKB: miljökonsekvensbeskrivning
- MKN: miljökvalitetsnormer
- MSA-yta: Minimum Sector Altitude - yta, för instrumentflygplatser. Den första delen av en inflygning till en instrumentflygplats benämns Initial Approach, lägsta flyghöjd bestäms här av MSA-ytan.
- SCI/SAC - *Natura 2000-områden* som avsatts enligt art- och habitatdirektivet kallas SCI/SAC-områden.
- SPA - *Natura 2000-områden* som avsatts enligt Fågeldirektivet kallas SPA-områden.
- SFS: svensk författningssamling
- TÖP: Tematiskt tillägg till översiktsplan
- ÖP: översiktsplan. En översiktsplan omfattar hela kommunen och är ett kommunövergripande strategiskt planeringsinstrument som ger vägledning för hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras.
- PBL: Plan- och bygglagen (2010:900)
- VA: vatten och avlopp.